

LYHYTAIKAISTA PERHEHOITOA LAPSEN PARHAAKSI

Haastattelututkimus perhehoitajien
kokemuksista

Katri Tiikkaja

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2011

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) TIIKKAJA, Katri	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 18.04.2011
	Sivumäärä 58	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi LYHYTAIKAISTA PERHEHOITOA LAPSEN PARHAAKSI Haastattelututkimus perhehoitajien kokemuksista		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) MOILANEN, Johanna		
Toimeksiantaja(t) Mattilan perhetukikoti		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Mattilan perhetukikodin kanssa. Mattilan perhetukikodin yhtenä toimintamuotona on vuodesta 2007 alkaen ollut lyhytaikainen perhehoito. Lyhytaikainen perhehoito on lastensuojelun sijaishuollon muoto, jossa lapsi sijoitetaan lyhytaikaisesti yksityiskotiin eli sijaisperheeseen. Tällöin lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja muusta ympärivuorokautisesta huolenpidosta huolehtivat sijaisperheen vanhemmat eli perhehoitajat.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Mattilan perhetukikodin alaisten lyhytaikaisten perhehoitajien kokemuksia perhehoitajana toimimisesta sekä heidän näkemyksiään yhteistyöstä Mattilan perhetukikodin kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli, että Mattilan perhetukikoti voisi hyödyntää tutkimuksen tuloksia kehittäessään lyhytaikaista perhehoitoa.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Teemahaastatteluja tehtiin kuusi, joissa haastateltiin yhteensä kymmentä lyhytaikaista perhehoitajaa tammikuun 2011 aikana. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voi todeta, että lyhytaikaiset perhehoitajat kokevat työnsä pääsääntöisesti positiivisesti. Lyhytaikaisten perhehoitajien kokemukset ovat vaihtelevia ja yksilöllisiä. Yhteistyöstä viranomaisten kanssa perhehoitajilla oli sekä hyviä että huonoja kokemuksia. Positiivisena asiana oman perhe-elämän näkökulmasta nähtiin esimerkiksi se, että perhehoito mahdollistaa toisen vanhemman kotona olemisen. Vertaisryhmä koettiin tärkeänä tukimuotona. Lyhytaikaisen perhehoidon tärkeimpinä kehittämiskohtina nousivat esiin palkkiot (joiden tulisi olla suurempia), lomien/vapaapäivien mahdollistaminen ja biologisten vanhempien kanssa työskentely. Opinnäytetyö antaa hyödyllistä tietoa perhehoitajien näkökulmista lyhytaikaiseen perhehoitoon.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Haastattelututkimus, lastensuojelu, lyhytaikainen perhehoito.		
Muut tiedot		

Author(s) TIIKKAJA, Katri	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 18042011
	Pages 58	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title SHORT-TERM FOSTER CARE FOR CHILDREN'S BEST Interview research of family caregiver's experiences		
Degree Programme Degree Programme in Social Care		
Tutor(s) MOILANEN, Johanna		
Assigned by Mattilan perhetukikoti		
<p>Abstract</p> <p>This Bachelor's Thesis was made in co-operation with Mattila's Family Support Home. One of the forms of activities in Mattila's Family Support Home has been short-term foster care since the year 2007. Short-term foster care is a substitute form of child welfare in which a child is placed in a private home for a short time. Then parents of the foster family, namely, family caregivers, will attend to the child's care, upbringing and other round-the-clock care.</p> <p>The aim of the Bachelor's Thesis was to examine the experiences of the short-term family caregivers working under Mattila's Family Support Home and their opinions of co-operation with Mattila's Family Support Home. The aim of the Bachelor's Thesis was that Mattila's Family Support Home could use the results of the research in developing short-term foster care.</p> <p>The study was carried out as qualitative research. Theme interview was chosen as the research method. Six theme interviews were conducted and altogether ten short-term family caregivers were interviewed in January 2011.</p> <p>Based on the study it can be said that the short-term family caregivers saw their work mainly positively. The experiences of the respondents were varied and individual. The family caregivers had both good and bad experiences of their co-operation with officials. From the point of view of the respondents' own family-life a positive aspect was, for example, that short-term foster care made it possible for one parent to stay at home. Peer group was experienced as an important form of support. The most important development targets of short-term foster care were the rewards (they should be bigger), facilitation of holidays/days-off and working with the children's biological parents. This Bachelor's Thesis gives useful information about short-term family caregivers' views on short-term foster care.</p>		
Keywords Interview research, child welfare, short-term foster care		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 LYHYTAIKAISTA PERHEHOITOA KEHITTÄMÄSSÄ	3
2 PERHEHOITO OSANA LASTENSUOJELUA	6
2.1 Lastensuojelun pääperiaatteet	6
2.2 Perhehoidon historia	6
2.3 Perhehoito nykyään	8
2.4 Lyhytaikainen perhehoito	12
3 LYHYTAIKAINEN PERHEHOITO OSANA MATTILAN PERHETUKIKODIN TOIMINTAA	13
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	14
4.1 Tutkimuksen tausta, tavoite ja tutkimustehtävät	14
4.2 Tutkimusmenetelmä	16
4.3 Tutkimuksen eteneminen	16
4.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	18
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET PERHEHOITAJIEN KOKEMUKSISTA SIOITUSPROSESSIN ERI VAIHEISSA	20
5.1 Taustatietoja haastateltavista	20
5.2 Perhehoitajien kokemukset sijoitusprosessin eri vaiheissa	21
5.2.1 Sijoitusprosessin alkaminen	21
5.2.2. Lapsen oleminen perhehoidossa ja sijoituksen päättymisen	23
5.2.3 Ajatukset ja tunteet sijoitusprosessin eri vaiheissa	24
5.2.4 Yhteistyö lapsen verkoston, Mattilan perhetukikodin henkilökunnan ja sosiaalityöntekijöiden kanssa	25
5.2.5 Lyhytaikaisen sijoituksen ihannekesto ja lyhytaikaisen perhehoidon hyvät ja huonot puolet	28

5.3 Lyhytaikaisena perhehoitoperheenä toimimisen merkitys omalle perheelle	29
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET PERHEHOITAJIEN NÄKEMYKSISTÄ	
LYHYTAIKAISESTA PERHEHOIDOSTA.....	30
6.1 Tuen saanti.....	30
6.2 Lyhytaikaisen perhehoidon kehittäminen	32
6.3 Neuvoja perhehoitajan työtä harkitsevalle	34
6.4 Perhehoitajien näkemyksiä itsestään perhehoitajana	36
7 POHDINTA.....	37
7.1 Johtopäätökset ja tutkimuksen arviointia	37
7.2 Tutkimuksen luotettavuus	40
7.3 Tutkimuksen eettisyys	42
7.4 Jatkotutkimusaiheet	43
LÄHTEET	44
LIITTEET	47
LIITE 1: LUPA YHTEYSTIETOJEN VÄLITTÄMISEEN JA SUOSTUMUS OSALLISTUA TEEMAHAASTATTELUUN	47
LIITE 2: LYHYTAIKAISTEN PERHEHOITAJIEN TEEMAHAASTATTELURUNKO	48
LIITE 3: ESIMERKKI TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSISTÄ: TUEN SAANTI JA KEHITTÄMISKOHDAT-TEEMAN ABSTRAHOINTIPROSESSI	50
KUVIOT	
KUVIO 1. Kriisiperhehoitajan osaamisalueet.....	11

1 LYHYTAIKAISTA PERHEHOITOA KEHITTÄMÄSSÄ

Suomessa on suuri tarve lastensuojelulle. Viimeisimmät lastensuojelun tilastotiedot ovat vuodelta 2009, jolloin lapsia ja nuoria oli kodin ulkopuolelle sijoitettuna yhteensä 16 643. Ensimmäistä kertaa lastensuojelutietojen valtakunnallisen vuosittaisen tilastoinnin historiassa vuoden 1991 jälkeen sijoitettujen lasten kokonaismäärässä tapahtui laskua. Vuodesta 2008 vuoteen 2009 sijoitettujen lasten määrä väheni 1,4 prosenttia. Yleisin huostassa olevien lasten sijoitusmuodoista on perhehoito (49 %:a) ja kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista perhehoitoon oli sijoitettuna 33 prosenttia. Vuonna 2009 lastensuojelun avohuollon asiakkaiden kokonaismäärä, 70 573 lasta ja nuorta, kasvoi 5,1 prosenttia edellisvuodesta. (Lastensuojelu 2009 2011, 4-7.)

Hallitusohjelmaan vuosille 2007–2010 oli kirjattuna, että perhehoitolainsäädäntöä uudistetaan niin, että sijaishuollon painopiste saadaan siirrettyä perhehoitoon (Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 2007, 56). Muissa Pohjoismaissa lukuun ottamatta Tanskaa lasten sijaishuolto järjestetään jo tällä hetkellä pitkälti perhehoidossa. Sijoitetuista lapsista perhehoidossa on Ruotsissa 70 prosenttia, Norjassa 80 prosenttia, Tanskassa 48 prosenttia ja Islannissa lapset sijoitetaan yleisemmin perhehoitoon lähiverkostoon. Suomessa sijaishuollon painopisteen saamiseksi perhehoitoon Sosiaali- ja terveysministeriön 23.4.2009 asettama työryhmä arvioi perhehoitolainsäädännön uudistamisen tarvetta. Lisäksi työryhmä teki esitykset perhehoitolainsäädännön keskeisimmistä uudistamistarpeista ja uudistusten kustannusvaikutuksista. (Lainsäädännön muutostarpeet perhehoidossa 2010, 11, 23–25.)

Toistaiseksi perhehoitolainsäädännön laajaa uudistusta ei ole toteutettu, mutta eduskunta on hyväksynyt lain lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta ja perhehoitajalain muuttamisesta. Lastensuojelulain muutos määrittelee perhehoidon ensisijaisena sijaishuollon muotona laitoshoidon nähden. Lastensuojelulain 50 §:n muutos astuu voimaan vuoden 2012 alusta. (Lastensuojelulain, perhehoitajalain ja omaishoidon tuesta annetun lain muuttaminen 2011.)

Sytä siihen, miksi sijaishuolto halutaan keskittää toteutettavaksi perhehoidossa, voidaan tarkastella sekä lapsen että yhteiskunnan näkökulmasta. Lapsen näkökulmasta sijoitus perhehoidossa tarjoaa parhaimmillaan monia etuja verrattuna sijoitukseen lastensuojelulaitoksessa. Perhehoidossa lapsi voi saada kokemuksen perheenjäsenyydestä, pysyvät ihmissuhteet ja elinympäristön, jossa hän pääsee osaksi arjen toimia ja askareita. Yhteiskunnan näkökulmasta perhehoitoa kannattaa kehittää, koska se on edullisin vaihtoehto verrattuna muihin kodin ulkopuolisiin hoitomuotoihin. (Ketola 2008b, 22.)

Opinnäytetyöni lyhytaikaisesta perhehoidosta on siis varsin ajankohtainen. Oman ammatillisen kehittymiseni kannalta opinnäytetyön tekeminen lyhytaikaisesta perhehoidosta on ollut hyvin antoisaa. Olen päässyt sukeltamaan syvälle lastensuojelun maailmaan perhehoitajien näkökulmasta, joka ei sosiopoliittisissani ole juuri ollut esillä.

Aikaisempia perhehoidosta tehtyjä tutkimuksia ovat esimerkiksi Erosen ja Hämäläisen opinnäytetyö vuodelta 2009 (Lastensuojelun lyhytaikainen perhehoito, Biologisten vanhempien kokemuksia Pelastakaa Lapset Ry:n kehittämishankkeesta ja lapsitutkimuksen haasteista), Koistisen ja Kolehmaisen opinnäytetyö vuodelta 2009 (Sijaisvanhemmaksi ryhtyvien motiivit ja sosiaalisen tuen merkitys) ja Halmeen ja Koskisen opinnäytetyö vuodelta 2010 (Huostaan otettu lapsi uudessa perheessä, Kokemuksia sijaisvanhempien näkökulmasta). Lyhytaikaisten perhehoitajien näkökulmaa koskevia tutkimuksia en juuri löytänyt, joten siksikin on tarpeellista tutkia lyhytaikaisten perhehoitajien näkökulmaa. Kaiken kaikkiaan pitkäaikaista perhehoitoa käsitteleviä tutkimuksia on olemassa paljon enemmän kuin lyhytaikaista perhehoitoa käsitteleviä.

Opinnäytetyöni toimeksiantajana on Jyväskylässä sijaitseva Mattilan perhetukikoti, jonka yhtenä toimintamuotona on vuodesta 2007 alkaen ollut lyhytaikainen perhehoito. Lyhytaikainen perhehoito on lastensuojelun sijaishuollon muoto, jossa lapsi sijoitetaan lyhytaikaisesti yksityiskotiin eli sijaisperheeseen. Tällöin lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja muusta ympärivuorokautisesta huolenpidosta huolehtii sijaisperheen vanhemmat eli perhehoitajat. Toiminta on jo vakiintunut osaksi Mattilan perhetukikodin toimintaa, mutta perhehoitajien ko-

kemuksia heidän tekemästään työstä ei ole vielä tutkittu. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää Mattilan perhetukikodin alaisten lyhytaikaisten perhehoitajien kokemuksia perhehoitajana toimimisesta sekä heidän näkemyksiään yhteistyöstä Mattilan perhetukikodin kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena on, että Mattilan perhetukikoti voi hyödyntää tutkimuksen tuloksia kehittäessään lyhytaikaista perhehoitoa. Toteutin tutkimukseni teemahaastattelulla. Yhteensä tein kuusi haastattelua ja haastateltavia minulla oli kymmenen.

Työni rajautuu pelkästään perhehoitajien kokemuksiin. Voisin tutkia myös perhehoidossa olevien lasten kokemuksia, perhehoitajien omien lasten kokemuksia tai Mattilan perhetukikodin henkilökunnan näkemyksiä perhehoidosta ja yhteistyöstä perhehoitajien kanssa. Työni rajaaminen yhteen spesifiin aiheeseen oli kuitenkin välttämätöntä, koska muutoin opinnäytetyöstäni olisi tullut liian laaja.

Tutkimuskysymykseni ovat: 1. Millaisia ovat lyhytaikaisten perhehoitajien kokemukset sijoitusprosessin eri vaiheissa (lapsen tulo hoitoon, lapsi hoidossa perheessä, kun lapsi lähtee)?, 2. Millainen merkitys lyhytaikaisena perhehoitajana toimimisella on perhehoitajien oman perhe-elämän näkökulmasta?, 3. Miten lyhytaikaiset perhehoitajat kokevat yhteistyön viranomaisten kanssa?, 4. Ovatko lyhytaikaiset perhehoitajat kokeneet saavansa tukea perhehoitajana toimimiseen? Jos he ovat kokeneet saaneensa tukea, millaista tuki on ollut?, Mitä kehittämiskohtia lyhytaikaiset perhehoitajat näkevät lyhytaikaisessa perhehoidossa? ja 5. Mitkä ovat lyhytaikaisten perhehoitajien motiivit toimia lyhytaikaisina perhehoitajina ja miten he itse arvioivat omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohtiaan lyhytaikaisina perhehoitajina?

2 PERHEHOITO OSANA LASTENSUOJELUA

2.1 Lastensuojelun pääperiaatteet

Kun puhutaan lastensuojelusta, sillä voidaan tarkoittaa joko laajaa käsitettä lasten suojelu tai lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lasten suojelun tavoitteena on taata lasten kansainvälisesti tunnustetut oikeudet, kuten etusija erityiseen suojeluun, oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (Taskinen 2008, 10–12.)

Lastensuojelua määrittelee Suomessa Lastensuojelulaki 417/2007, joka astui voimaan 1.1.2008. Nykyään voimassa olevaa lakia uudistettiin vielä vuonna 2009, ja nämä uudistukset tulivat voimaan 1.3.2010. (Mahkonen 2010, 26–27.) Lastensuojelulakiin sisältyy Suomessa kolme perustavoitetta, jotka ovat 1)lasten ja nuorten kasvuolojen kehittäminen, 2)huoltajien tukeminen lastenkasvatuksessa ja 3)lapsen huollon turvaaminen kaikissa olosuhteissa. Lastensuojelulaki sisältää noiden kolmen perustavoitteen lisäksi neljä kantavaa periaatetta: lapsen edun vaaliminen, perhekeskeisyys, optimaalisuus kaikissa toimissa ja väliintuloissa sekä lapsen fyysinen ja psyykkinen koskemattomuus. (Mahkonen 2010, 66–67.)

2.2 Perhehoidon historia

Perhehoidolla on Suomessa pitkä historia. 1800-luvun alkupuolella Suomeen syntyivät elätehoito, ruotuhoito ja vaivaistalot. Kuntien kulut haluttiin pitää mahdollisimman pieninä ja tästä saivatkin alkunsa köyhäinhuutokaupat, joissa lapsi, vaivainen tai köyhä annettiin elätettäväksi sille henkilölle, joka hänen ylläpidostaan pyysi vähiten korvausta. Köyhäinhuutokauppojen ikävä maine on vaikuttanut vuosien saatossa perhehoidon kehittämistyöhön. Köyhäinhuutokaupassa oli ihmisarvoa loukkaavia muotoja, ja kun ihmisarvon loukkaamis-

ta alettiin havaita, laitoshoidon alkoi lisääntyä vaivais- ja köyhäintalojen muo-
dossa. (Ketola 2008b, 15–16.) Vuoden 1922 köyhäinhoitolain mukaan kunnan
velvollisuutena oli antaa elatusta ja hoitoa jokaiselle hädänalaiselle. Kunnallis-
koteihin sijoitettiin ne, joita ei voitu sijoittaa yksityiskoteihin tai avustaa kodeis-
sa, mutta linjauksena oli, että omissa kodeissa avustaminen ja yksityisiin ko-
teihin sijoittaminen olivat ensisijaisia toimintatapoja. (Pulma & Turpeinen
1987, 162–167.)

Huollossa olevien lasten perhehoitoa koskettavia säännöksiä oli runsaasti
edellä mainitussa 1923 voimaan tulleessa köyhäinhoitolaissa. Laissa määrät-
tiin esimerkiksi seuraavaa: tutkimus kodin sopivuudesta sijaishoitoon, selvitys
sijaisvanhempien kykenevyydestä lapsesta huolehtimiseen ja perhehoidon
pitäminen ensisijaisena hoitomuotona. Ensimmäinen lastensuojelulaki Suo-
meen tuli vuonna 1936. Lähes 50 vuoden jälkeen astui voimaan täysin uusi
lastensuojelulaki vuonna 1984. Vuoden 1984 laissa nostettiin esille lapsen
omien vanhempien tukeminen, jotta välttyttäisiin lapsen kasvattamiselta kodin
ulkopuolella. Laissa korostui myös lapsen edun ensisijaisuus päätöksiä tehtä-
essä, mutta lapsen etu-käsitteen sisältö havaittiin hankalaksi lapsen vanhem-
pien ja sosiaalityöntekijöiden erilaisten näkemysten vuoksi. (Ketola 2008b,
16.)

Perhehoidon kannalta vuoden 1984 lastensuojelulaki on merkittävä, sillä laki
eriytti lapsen huollon ja holhouksen omiksi käsitteikseen. Näin ollen vastuu
lapsen huollosta ja holhouksesta eivät enää siirtyneet sosiaalilautakunnalle,
vaan säilyivät lapsen vanhempien nimellisenä oikeutena. Lapsen huoltajuuden
säilymisellä vanhemmilla haluttiin taata lapsen oikeus omiin juuriinsa ja van-
hempien pysyminen mukana lapsen elämässä. Uuden lain myötä sijaisvan-
hemmat pystyivät hakemaan lapsen huoltajuutta tai olemaan oheishuoltajia
vanhempien rinnalla. Jos sijaisvanhemmasta tuli lapsen huoltaja, huostaanot-
to päättyi ja sijaisvanhempana toiminut menetti perhehoitokorvauksen. Vuo-
den 1990 lastensuojelulain uudistuksessa epäkohtaa korjattiin ja mahdollistet-
tiin korvauksen maksaminen sijaisvanhemmille senkin jälkeen, kun lapsen
huolto on siirretty vanhempien sijasta perhehoitosopimuksen tehneille henki-
löille. (Ketola 2008b, 17.)

Vuonna 1992 säädettiin perhehoitajalaki (Ketola 2008b, 18). Lähes kaksikymmentä vuotta vanha laki kaipasi uudistamista ja Sosiaali- ja terveysministeriön kokoama työryhmä onkin ehdottanut kaikkien perhehoitoa koskevien säännösten kokoamista perhehoitolakiin (Lainsäädännön muutostarpeet perhehoidossa 2010, 1). Perhehoitajalaki muuttuu hiukan elokuussa 2011 perhehoitajan vapaita koskevien säännösten osalta. Vuoden 2012 alusta lakiin tulee myös joitain muita muutoksia, kuten perhehoitajien ennakkovalmennus muuttuu pakolliseksi. (Lastensuojelulain, perhehoitajalain ja omaishoidon tuesta annetun lain muuttaminen 2011.)

2.3 Perhehoito nykyään

Nykyään perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoitoa, kasvatusta tai muuta ympärivuorokautista huolehtimista, joka tapahtuu oman kodin ulkopuolella yksityiskodissa. Perhehoidolla pyritään antamaan perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin, edistämään hänen hyvinvointia ja tukemaan kasvua ja kehitystä. Perhehoidon eri muotoja ovat lastensuojelun perhehoito, kehitysvammaisten lasten ja aikuisten perhehoito, aikuispsykiatrinen perhehoito ja vanhusten perhehoito. Vuonna 2008 perhehoitoon sijoitettuna oli 5 480 lasta, noin 1 300 vammaista, noin 300 mielenterveyskuntoutujaa ja noin 100 vanhusta. (Perhehoidon tietopaketti 2010, 5-6.)

Perhehoitoa annetaan lapsille (alle 18-vuotiaat) eri tarkoituksiin:

- pitkäaikainen sijoitus perheeseen
 - o sijoitetaan usein alle 12-vuotias lapsi
- kriisisijoitus, lyhytaikainen
 - o sijoitustarve nopea, ja sijoituksen aikana etsitään perhettä pitempiaikaiseen sijoitukseen
 - o perheillä päivystysvuorot ja varallaolokin korvataan
- sijoitus lapsen tilanteen arviointia varten, lyhytaikainen
- lomituserheenä tai tukiperheenä toimiminen toiselle sijaisperheelle

- nuorisoikäisten sijoittamiseen erikoistuneet sijaisperheet
- sijoitetaan esimerkiksi lapsi ja äiti perheeseen vanhemmuuden ja tarpeiden arvioimiseksi. (Ketola 2008b, 20.)

Lastensuojelun perhehoito on lastensuojelulain mukainen toimenpide, jota voidaan toteuttaa sekä avohuollon tukitoimenpiteenä että huostaan otetun lapsen sijaishuollon muotona. Lastensuojelun perhehoitoa järjestetään sosiaalilautakunnan tehtävään hyväksymissä perheissä. Ajatellaan, että lastensuojelun perhehoidon kautta lapsi pääsee osalliseksi perhe-elämästä, mikä edistää lapsen ja nuoren perusturvallisuutta, fyysistä ja sosiaalista kehitystä. Perhehoidon etuna on, että se pystyy antamaan lapselle elämän kestävät ihmissuhteet, jotka hoitavat lasta. Jos lapsen on mahdollista palata takaisin syntymäperheeseen, perhehoidon tulee auttaa lasta paluussa. (Perhehoidon tietopaketti 2010, 5.)

Perhehoitajalla ei tarvitse olla ammatillista koulutusta tehtävään. Jos perheko-
dissa annettavasta perhehoidosta on vastuussa vähintään kaksi perhekodissa
asuvaa henkilöä, ja ainakin toisella näistä henkilöistä on tehtävään soveltuva
ammatillinen sosiaali- tai terveysalan koulutus sekä riittävä kokemus hoito- ja
kasvatustehtävistä, voi hoidettavia olla enintään seitsemän. Koulutuksen tulee
olla vähintään nykyinen toisen asteen tutkinto. Perhehoitajain (1992) mu-
kaan toimeksiantosopimussuhteisena perhehoitajana voi toimia koulutuksen-
sa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella sopiva
henkilö. Suurin osa perhehoitoa antavista perheistä on kahden vanhemman
perheitä, mutta perhekodin edellytys ei ole parisuhde vaan perhehoitajana voi
olla myös yksin asuva ja yksinhuoltaja. Perhehoito vaikuttaa koko perheen
elämään, ja perhehoitajaksi ryhtymiseen täytyy olla perheenjäsenten hyväk-
syntä. (Perhehoidon tietopaketti 2010, 6-7.)

Perhehoitoa järjestävät kunnat ja järjestöt, kuten Pelastakaa Lapset ry, sekä
sijoittavat tahot, ovat vastuussa ennakoivallisuuden järjestämisestä per-
hehoitajille (Perhehoidon tietopaketti 2010, 7). PRIDE-valmennuskurssit ovat
ryhmämuotoisia kursseja niille, jotka harkitsevat sijaisvanhemmuutta. PRIDE-
valmennus koostuu kahdeksasta ryhmätapaamisesta, kotitehtävistä, perheta-

paamisista, kotikäynneistä ja valmiuksien yhteisestä arvioinnista. PRIDE-valmennuksen mukaan lapsen ja nuoren perhehoitajalla tulee olla valmius

- suojella ja hoivata lasta
- tukea lapsen kehitystä ja ottaa huomioon hänen kehitykselliset viiveensä
- tukea lapsen suhteita syntymävanhempiinsa ja turvata lapsen muiden läheisten ihmissuhteiden jatkuminen
- sitoutua lapseen ja toimia hänelle luotettavana aikuisena tarvittaessa koko elämän ajan
- tehdä yhteistyötä lapsen asioissa.

PRIDE-kouluttajina toimivat kokenut sijais- tai adoptiovanhempi ja sosiaalityöntekijä. (PRIDE-valmennus 2011.)

Helsingin kaupungin sosiaaliviraston sijaishuollossa toteutettiin vuosien 2004–2008 aikana perhehoidon kehittämishankkeita, joiden tavoitteena oli siirtää painopiste kriisityöstä sijoitusta kannattelevaan ehkäisevään työhön. Helsingissä kriisiperhetyöllä tarkoitetaan samaa kuin Jyväskylässä lyhytaikaisella perhehoidolla. Kuvio 1 kuvaa mielestäni hyvin sitä, mitä kaikkea kriisiperhehoitajan eli lyhytaikaisen perhehoitajan tulisi osata.

KUVIO 1. Kriisiperhehoitajan osaamisalueet. (Onnistuneen sijoituksen siltaa rakentamassa 2008, 125.)

Perhehoitoa toteutetaan ostopalvelu- tai toimeksiantosopimuksella. Yritystoiminta tuottaa perhehoitoa ostopalveluna, jolloin perhekotiyrittäjällä tulee olla koulutusta ja kokemusta sekä lupa aluehallintovirastolta. Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta säättää yrityspohjaisten perhekotien toimintaa. Perhekotiyrittäjän/-yrittäjien lisäksi yrityspohjaisissa perhekodeissa usein työskentelee myös muita palkattuja työntekijöitä. (Perhehoidon tietopaketti 2010, 6.)

Keskityn opinnäytetyössäni toimeksiantosopimuksella toteutettavaan perhehoitoon. Kun perhehoitoa toteutetaan toimeksiantosopimuksella, sijoittava taho huolehtii sijoittamisesta perhehoitoon, ja kunta ja perhehoitaja tekevät toimeksiantosopimuksen. Perhehoitaja ei ole työsuhteessa kuntaan. Kotia, jossa annetaan perhehoitoa, kutsutaan perhekodiksi ja toimeksiantosopimuksen pohjalta toimivia henkilöitä perhehoitajiksi tai lapsia ja nuoria hoitavia sijaisvanhemmiksi. Perhehoitajan on mahdollista toimia toiminimellä toimeksiantosopimussuhteessa, jolloin pätevät yhtälailla Perhehoitajalaki ja Sosiaalihuoltolaki asetuksineen. (Perhehoidon tietopaketti 2010, 6.)

Toimeksiantosuhteiseen perhekotiin voi olla yhtä aikaa sijoitettuna enintään neljä hoidettavaa. Perhehoitajan omat alle kouluikäiset lapset ja perheen muut erityistä hoitoa ja huolenpitoa vaativat henkilöt lasketaan mukaan neljän lapsen enimmäismäärään. Perheessä voidaan kuitenkin hoitaa useampia lapsia, jos hoitoa annetaan sisaruksille ja saman perheen jäsenille. Jos perhehoitoa annetaan samanaikaisesti vain täysi-ikäisille henkilöille, joiden keskinäinen kanssakäyminen ja toimintakyky tekevät mahdolliseksi enimmäismäärän ylityksen, voi hoidettavien lukumäärä myös ylittyä. (Perhehoidon tietopaketti 2010, 6.)

2.4 Lyhytaikainen perhehoito

Suomessa perheessä tehtävä hoito on mahdollisuutena kaikissa lastensuojelutyön vaiheissa. Avohuollon tukitoimena lapsella voi olla tukiperhe tai lomaperhe, avohuollon sijoituksena sekä kiireellisenä sijoituksena lapsi voidaan sijoittaa lyhytaikaiseen sijasiperheeseen kuin myös huostaanottoa ja sijaishuoltoa voidaan toteuttaa lyhytaikaisessa sijasiperheessä ja pitkäaikaisessa sijasiperheessä. Lyhytaikainen perhehoito on oma osa-alueensa perhehoidossa, sillä se on erilainen työskentelyprosessi monessa suhteessa verrattuna pitkäaikaiseen sijaishuollon tarpeeseen. (Vaattovaara & Maula 2010, 8-9.)

Lyhytaikaisessa perhehoidossa lapsen vastaanottaminen tapahtuu yleensä melko yllättäen ja lapsesta on saatavilla vain vähän esitietoja. Lapsen tilanne pitää saada rauhoitettua ja lapsi tarvitsee tukea kriisissään. Lyhytaikaista perhehoitoa antavan perheen tehtäväksi saattaa tulla myös kriisissä olevien vanhempien kohtaaminen. Lyhytaikainen sijoitus päättyy lapsen saattelemiseen takaisin vanhempien luokse tai toiseen sijaiskotiin. Nopeasti vaihtuvat tilanteet vaativatkin lyhytaikaista perhehoitoa antavalta perheeltä kykyä monenlaisten tunteiden kohtaamiseen ja käsittelyyn. Lyhytaikaista perhehoitoa antavan perheen tehtävänä on osallistua lapsen tilanteen arviointiin tai vanhemmuuden arviointiin tekemällä havaintoja lapsesta sekä lapsen ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta. (Vaattovaara & Maula 2010, 9.)

3 LYHYTAIKAINEN PERHEHOITO OSANA MATTILAN PERHETUKIKODIN TOIMINTAA

Mattilan perhetukikoti on Jyväskylän kaupungin lastensuojeluyksikkö, joka kuuluu hallinnollisesti lasten ja perheiden palveluihin. Mattilan perhetukikoti viettää tänä vuonna 30-vuotissyntymäpäiväänsä. Alun perin yksikön nimenä oli Mattilan lastenkoti, ja lähtökohtana oli toimia turva- ja hoitopaikkana pienille, leikki-ikäisille ja erityisesti kiireellistä lastenkotihoitoa tarvitseville lapsille. 1980-luvulla Mattila toimi myös pysyvänä kotina osalle sinne tulleista lapsista. Vuosien saatossa Mattilan toiminta on muuttanut muotoaan ja vuonna 1996 Mattilan nimi muutettiin Mattilan perhetukikodiksi, koska se vastasi paremmin talon toimintaa. (Mattilan perhetukikodin perehdyttämiskansio 2010, 4-5.)

Tällä hetkellä Mattilan perhetukikodin toiminta-ajatuksena on palvella ympärivuorokautisesti lapsia ja lapsiperheitä toimimalla kriisi- ja vastaanottokotina, mistä johtuen sijoitukset Mattilan perhetukikodissa ovat kestoaltaan melko lyhyitä. Mattilan perhetukikodissa on asiakaspaikkoja 10 lapselle ja kohderyhmänä ovat 0-12-vuotiaat lapset. Mattilan perhetukikodissa työskentelee johtajan lisäksi sosiaalityöntekijä, 12 ohjaajaa, kaksi keittiötyöntekijää ja osastoapula. (Mattilan perhetukikodin perehdyttämiskansio 2010, 4-5, 27.)

Mattilan perhetukikodin toiminta on lakisääteistä toimintaa, jota määrittelee lastensuojelulaki (2007/417). Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laissa korostetaan vanhempien ja huoltajien tukemista lasten kasvatuksessa. Lapsi voi tulla Mattilan perhetukikotiin kiireellisenä sijoituksena, avohuollon tukitoimenpiteenä tai sijaishuollon muutospäätöksenä. (Mattilan perhetukikodin perehdyttämiskansio 2010, 8.)

Perehdyttämiskansion (2010, 6) mukaan Mattilan perhetukikodin tavoitteena on lasten yksilöllinen ja kokonaisvaltainen hoitaminen ja kasvattaminen yhteistyössä lasten vanhempien kanssa. Lapsilähtöisyys, lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ja lapsen äänen kuuleminen ovat keskeiset toimintaa ohjaavat tekijät. Mattilan perhetukikodissa lapsi pääsee turvalliseen kasvuympäristöön ja

tavoitteena on, että lapsi saa Mattilassa korjaavia ja korvaavia kokemuksia. Toiminnassa pyritään perhekeskeisyyteen esimerkiksi verkostopalaverien kautta. (Mattilan perhetukikodin perehdyttämiskansio 2010, 6.)

Mattilan perhetukikodin alainen lyhytaikainen perhehoito lähti liikkeelle vuonna 2007 oman toiminnan kehittämiskokeiluna yhteistyössä Jyväskylän sijaishuoltoyksikön kanssa. Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen aluetoimisto toimi myös yhteistyötahona. Mattilan perhetukikodin tavoitteena on, että kaikki alle esikouluikäiset lapset sijoitettaisiin perhehoitoon. Kaiken kaikkiaan Mattilan perhetukikodin hoitopäivistä noin 40 prosenttia toteutetaan perhehoidossa. Esimerkiksi vuonna 2010 Mattilan perhetukikodilla oli toimeksiantosopimus seitsemän lyhytaikaista perhehoitoa tarjoavan perheen kanssa. (Mattilan perhetukikodin perehdyttämiskansio 2010, 5 & 20.)

Perhehoitoa lähdettiin kehittämään seuraavista lähtökohdista käsin: pienten lasten varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen kehittymisen edistäminen, kriisisijoituksiin lisäresurssien saanti ja Mattilassa asuvien lasten ikäkaumaa pienentäminen. Perhehoitokokeilun tavoitteena oli selvittää perhehoidon soveltuvuutta lastensuojelulaitoksen toimintamuodoksi, mallintaa toimintaa ja saada se osaksi Mattilan perhetukikodin toimintaa. (Mattilan perhetukikoti 2010, 20.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tausta, tavoite ja tutkimustehtävät

Ollessani kesäkuussa 2010 sosionomiopintoihini kuuluvassa hallinnon harjoittelussa Mattilan perhetukikodissa, tiedustelin perhetukikodin johtajalta, olisiko heillä tarjota minulle jotakin opinnäytetyön aihetta. Kriteerini opinnäytetyön aiheen valinnassa oli, että halusin aiheeni koskettavan jollain tapaa lastensuojelua, jotta voisin syventää kyseisen aihealueen osaamistani ja tietämystäni. Johtaja ehdotti opinnäytetyön tekemistä lyhytaikaisesta perhehoidosta, koska

se on vakiintunut osaksi Mattilan perhetukikodin toimintaa, mutta siitä ei ole vielä tehty tutkimusta. Lyhytaikaiselle perhehoidolle ollaan myös tekemässä toimintaohjetta vuoden 2011 aikana, johon perhetukikodin johtaja toivoi tutkimuksen tuovan lisätietoa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää Mattilan perhetukikodin alaisten lyhytaikaisten perhehoitajien kokemuksia perhehoitajana toimimisesta sekä heidän näkemyksiään yhteistyöstä Mattilan perhetukikodin kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena on, että tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää Mattilan perhetukikodin lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisessä. Konkreettisesti tämä tarkoittaa sitä, että Mattilan perhetukikoti ottaa kehittämissuunnitelmissaan huomioon tutkimuksessa esiin tulleet perhehoitajien näkemykset esimerkiksi tarpeellisista tutkimuodoista.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia ovat lyhytaikaisten perhehoitajien kokemukset sijoitusprosessin eri vaiheissa (lapsen tulo hoitoon, lapsi hoidossa perheessä, kun lapsi lähtee)?
2. Millainen merkitys lyhytaikaisena perhehoitajana toimimisella on perhehoitajien oman perhe-elämän näkökulmasta?
3. Miten lyhytaikaiset perhehoitajat kokevat yhteistyön viranomaisten kanssa?
4. Ovatko lyhytaikaiset perhehoitajat kokeneet saavansa tukea perhehoitajana toimimiseen? Jos he ovat kokeneet saaneensa tukea, millaista tuki on ollut? Mitä kehittämiskohtia lyhytaikaiset perhehoitajat näkevät lyhytaikaisessa perhehoidossa?
5. Mitkä ovat lyhytaikaisten perhehoitajien motiivit toimia lyhytaikaisina perhehoitajina ja miten he itse arvioivat omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohtiaan lyhytaikaisina perhehoitajina?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni aineisto koostuu lyhytaikaisten perhehoitajien haastatteluista, ja opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimusmenetelmäkseni valitsin teemahaastattelun. Teemahaastattelu tapahtuu tutkijan etukäteen valitsemien keskeisten teemojen ja tarkentavien kysymysten varassa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemahaastattelu soveltuu hyvin tutkimustehtävieni selvittämiseen, koska halusin selvittää lyhytaikaisten perhehoitajien kokemuksia. Haastattelu on keino saada selville toisen ihmisen ajatuksia. Haastatteluun suostumisessa motivoivina tekijöinä ovat muun muassa se, että haastattelu tarjoaa haastattelutavalle mahdollisuuden mielipiteensä esiintuomiseen ja haastateltavalla saat-
taa olla halu kertoa omista kokemuksista. (Aaltola & Valli 2001, 25–26.)

Tuomen ja Sarajärven mukaan (2009, 73) haastattelulla on tutkimusmenetelmänä monia etuja, joista tärkein on joustavuus. Haastattelutilanteessa haastattelija voi esimerkiksi täsmentää kysymystä ja vaihtaa kysymysten järjestystä tilanteen vaatimalla tavalla. Haastattelun etuihin kuuluu myös mahdollisuus havainnoida sitä, kuinka haastateltava sanoo asiat. Jos haastattelua verrataan esimerkiksi kyselyyn, huomataan, että haastattelu vie paljon aikaa ja on kallista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–74.)

4.3 Tutkimuksen eteneminen

Aloitin opinnäytetyöni työstämisen lokakuussa 2010. Loka-marraskuussa tein opinnäytetyösuunnitelman ja teemahaastattelun (Liite 2) rungon, jonka kävin läpi Mattilan perhetukikodin johtajan ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun ohjaajani kanssa. Muokkasin teemahaastattelua saamani palautteen pohjalta. Haastattelu-teemat muotoutuivat tutkimustehtävien pohjalta niin, että lopulta haastattelurunko muodostui kuudesta teemasta: 1) taustatiedot, 2) perhehoitajien kokemukset sijoitusprosessin eri vaiheissa, 3) yhteistyö viranomaisten kanssa, 4) perhehoidon merkitys oman perhe-elämän näkökulmasta, 5) tuen saanti ja kehittämiskohdat sekä 6) minä perhehoitajana. Hain tutkimukselleni luvan Jyväskylän Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksesta, sillä tutkimus kohdis-

tuu Jyväskylän kaupungin alaiseen toimintaan. Lupa myönnettiin minulle joulukuussa 2010.

Kävin esittelemässä itseni ja opinnäytetyöni aiheen Mattilan lyhytaikaisten perhehoitajien ryhmätapaamisessa marraskuun 2010 alkupuolella. Paikalla oli tuolloin Mattilan perhetukikodin johtaja sekä sosiaalityöntekijä ja kymmenen perhehoitajaa. Tällöin perhehoitajille kerrottiin opinnäytetyöni tarkoituksesta ja siitä, että haastattelu on vapaaehtoinen sekä luottamuksellinen. Tiedustelin myös, olisiko joku perhehoitajista halukas suostumaan testihaastateltavaksi, jotta saisin perhehoitajan näkemyksen haastattelurunkoon. Testihaastateltava löytyi välittömästi. Mattilan perhetukikodin johtajan ja perhehoitajien kanssa sovittiin, että jos joku perhehoitajista ei halua osallistua haastatteluun, hän ilmoittaa tästä johtajalle. Muutoin sovimme, että johtajalla on lupa välittää perhehoitajien yhteystiedot minulle haastatteluajkojen sopimista varten. Yhteystietojen välittämisestä ja suostumisesta haastatteluun tein vielä suostumuslomakkeen (Liite 1). Lisäksi etsin syksyn 2010 aikana teorial tietoa aiheestani ja aloin kirjoittamaan opinnäytetyöni teoriapohjaa.

Vuoden 2011 tammikuussa tein testihaastattelun, jonka jälkeen vielä muokkasin haastattelurunkoa testihaastateltavalta saamani palautteen pohjalta. Olen käyttänyt opinnäytetyössäni tutkimusaineistona myös testihaastattelua, sillä haastattelurunko ei muuttunut oleellisesti testihaastattelun jälkeen. Loput viisi haastattelua tein tammikuun aikana. Haastateltavat saivat valita itselleen sopivimman haastattelupaikan vaihtoehtojen ollessa Mattilan tuetun asumisen yksikön ryhmätila, Jyväskylän ammattikorkeakoulu tai perheen koti. Testihaastattelun tein Jyväskylän keskustan ulkopuolella sijaitsevassa kahvilassa. Yhden haastatteluista tein perheen kotona ja loput neljä haastattelua tein Mattilan tuetun asumisen yksikön ryhmätilassa.

Antamalla haastateltaville mahdollisuuden vaikuttaa haastattelupaikkaan halusin taata sen, että haastateltavat kokisivat haastatteluympäristön itselleen mieluisana. Tarjoamalla mahdollisuuden kotona tapahtuvaan haastatteluun halusin varmistaa, että kukaan ei joudu jäämään haastattelusta pois sen takia, että ei pysty lähtemään lasten kanssa kodin ulkopuolelle. On mielenkiintoista,

miksi Mattilan tuetun asumisen yksikkö oli niin suosittu haastattelupaikka. Etukäteen arvelin, että perhehoitajat tulisivat luultavasti mieluummin haastatteluun neutraaliin ympäristöön eli Jyväskylän ammattikorkeakoululle. Ilmeisesti perhehoitajat kuitenkin kokivat, että Mattilan tuetun asumisen yksikköön on helppo tulla, koska se on heille jo tuttu paikka. Haastatteluaineistosta ei pysty havaitsemaan, vaikuttiko haastattelupaikka jotenkin haastateltavien vastaamiseen haastattelukysymyksiin.

Seitsemästä pariskunnasta yksi kieltäytyi haastattelusta. Lyhytaikaista perhehoitoa tekevät pariskunnat saivat itse valita, osallistuiko pariskunta haastatteluun yhdessä vai osallistuiko pariskunnasta vain toinen. Arvelin, että lyhytaikaisina perhehoitoperheinä toimivien arki voi olla kiireistä ja niinpä näin tärkeämpänä, että jokaisesta perheestä osallistuisi edes toinen vanhemmista kuin että molempien vanhempien haastattelu olisi edellytys tutkimukseen osallistumiselle. Haastattelin lopulta kuutta naista ja neljää miestä eli kahdessa haastattelussa läsnä oli vain nainen ja neljään haastatteluun pariskunta osallistui yhdessä. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja haastattelujen kesto vaihteli 26 minuutin ja yhden tunnin 21 minuutin välillä.

Haastattelujen jälkeen litteroin eli kirjoitin aineiston nauhalta tekstimuotoon. Litteroinnissani päädyin siihen, että litteroin haastattelut kokonaan, mutta keskityin kirjaamaan ylös olennaisen puhutun sisällön enkä huomioinut esimerkiksi taukoja ja naurua. Täytesanat kuten ”tota, niin” kirjoitin osittain. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 83 sivua rivivälillä 1 fontilla Arial.

4.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Kvalitatiivista tutkimusaineistoa voi analysoida monin eri tavoin, esimerkiksi teoriaohjaavalla analyysillä, teorialähtöisellä analyysillä tai aineistolähtöisellä analyysillä. Nämä kolme analyysimallia eroavat toisistaan siinä, miten aineistoa hankitaan, miten aineistoa analysoidaan ja miten tutkimusta raportoidaan. Teorialähtöisessä analyysissä tutkimus tehdään jonkin tietyn teorian, mallin tai auktoriteetin esittämän ajattelun pohjalta eli tutkija muotoilee esimerkiksi haas-

tatteluteemat ja – kysymykset jonkin tietyn teorian pohjalta. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä analyysiä tehdään aineistolähtöisesti, jolloin aineistosta valitaan analyysiyksiköt tutkimuksen tehtävänasettelun ja tarkoituksen mukaisesti ja yritetään luoda teoreettinen kokonaisuus. (Tuomi, Sarajärvi 2009, 95–99.)

Aineistolähtöisessä tutkimuksessa tutkijan aiempien teoreettisten näkemysten ja tietojen ei tulisi vaikuttaa tutkimukseen, kun taas teoriaohjaavassa analyysissä ja teorialähtöisessä analyysissä aikaisemmilla tutkimuksilla ja teorioilla on merkittävä rooli koko tutkimuksen tekemisessä. Aineistolähtöisen analyysin ongelmana on se, että tutkijan täytyisi asettaa omat ennakkoluulonsa sivuun ja keskittyä siihen, että analyysi nousee nimenomaan aineiston antamista tiedoista. (Tuomi, Sarajärvi 2009, 95–99.) On aiheellista kysyä, voidaanko koskaan tehdä täysin puhdasta aineistolähtöistä analyysia? Tutkijan on mielestäni lähestulkoon mahdotonta kyetä jättämään kaikki omat ajatuksensa sivuun, jotta hän voisi keskittyä vain näkemään sen, mitä aineistosta nousee esiin.

Valitsin tutkimukseeni aineistolähtöisen analyysimuodon, sillä minulla ei ollut tutkimukseni taustalla mitään tiettyä yhtä teoriaa. Opinnäytetyöni alkuvaiheessa perehdyin aiheittani koskevaan kirjallisuuteen, mutta sieltä ei noussut yksittäistä teoriaa, jonka pohjalta olisin lähtenyt tekemään tutkimusta. Kiinnostuksen kohteenani ovat haastateltavien näkemykset lyhytaikaisesta perhehoidosta, joten aineistolähtöinen sisällönanalyysi sopii hyvin tutkimukseeni.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 108) mukaan Miles ja Huberman määrittävät aineistolähtöisen sisällönanalyysin koostuvan kolmesta vaiheesta: aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä, aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä ja abstrahoinnista eli teoreettisten käsitteiden luomisesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Analyysin tekemisen aloitin ryhmittelemällä tutkimusaineistoni tutkimuskysymyksittäin. Tämän jälkeen siirryin aineiston redusointiin eli pelkistin saamani vastaukset lyhyiksi ilmauksiksi. Redusoituni aineiston ryhmittelin sen 78 alaluokkaan, joille muodostin 21 yläluokkaa. Pääluokat puolestaan syntyivät tutkimukseni tutkimustehtävistä. Aineiston abstrahoinnin jälkeen siirryin kirjoittamaan aineiston analyysia. Liite 3 havainnollistaa yhden haastatte-

luteeman osalta sitä, miten toteutin tutkimuksessani aineistolähtöistä sisällön-analyysia.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET PERHEHOITAJIEN KOKEMUKSISTA SIOITUSPROSESSIN ERI VAIHEISSA

Seuraavaksi käsittelen tutkimukseni tuloksia. Olen jakanut opinnäytetyöni tuloksia käsittelevän osion kahteen osaan, perhehoitajien kokemuksiin sioitusprosessin eri vaiheissa ja perhehoitajien näkemyksiin lyhytaikaisesta perhehoidosta. Tutkimustuloksiin olen liittänyt myös suoria lainauksia haastatteluisista. Haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi lainauksen jälkeen suluissa on näkyvissä vain se, monesko haastateltava on kyseessä. Jos suluissa on esimerkiksi (H4), se tarkoittaa, että haastateltava on ollut järjestyksessä neljäs.

5.1 Taustatietoja haastateltavista

Tutkimukseni haastateltavat ovat syntyneet vuosien 1953–1977 välillä. Haastateltavien koulutustaustat ovat keskenään hyvin erilaisia, kuten myös heidän työhistoriansa. Neljällä haastatelluista on ollut kasvatustalan koulutusta ja työhistoriaa ennen lyhytaikaiseksi perhehoitajaksi ryhtymistä. Neljässä perheessä kuudesta asuu vielä vanhempien biologisia lapsia tai pitkäaikaisia sioituslapsia. Kotona asuvien biologisten ja pitkäaikaisten sioituslasten ikähaitari vaihtelee välillä 4-17 vuotta.

Haastateltavat ovat toimineet lyhytaikaisina perhehoitajina puolesta vuodesta kahdeksaan vuoteen. Haastattelemistani henkilöistä kahdeksan on suorittanut Pride-valmennuksen. Kolme haastateltavaa on suorittanut Pelastakaa Lasten Lyhytaikaisen perhehoidon koulutuksen.

Lyhytaikaisesti sijoitetut lapset ovat olleet iältään muutamasta päivästä yhdeksään vuoteen. Lyhytaikaisten sijoitusten kestot ovat olleet hyvin vaihtelevia. Sijoitusten kestot ovat vaihdelleet välillä 6 vuorokautta – 1,5 vuotta.

Kolmessa haastatelluista perheistä lastensuojelu on ollut jollain tapaa läsnä jo ennen ryhtymistä lyhytaikaiseen perhehoitoon, mikä on vaikuttanut positiivisesti päätökseen alkaa tehdä lyhytaikaista perhehoitoa. Nämä kolme perhettä ovat toimineet tukiperheenä, olleet sijaisperheenä tai perheeseen on ollut sijoitettuna lapsia pitkäaikaisesti. Muita syitä siihen, miksi haastattelemani perheet ovat ryhtyneet lyhytaikaisiksi sijoitusperheiksi, on ollut jonkun perheen ulkopuolisen henkilön ehdotus ja kannustus, läheisten toimiminen perhehoitajina, toive pitkäaikaisesta sijaisvanhemmuudesta ja lasten hädän näkeminen. Yhdellä haastateltavalla motiivina oli halu muuttaa omaa elämää siten, että hän halusi lopettaa työt silloisessa työpaikassaan. Yhtä haastateltavaa työhön innosti mahdollisuus olla mukana lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisessä toimimalla lyhytaikaisena perhehoitajana. Kyseinen haastateltava oli lyhytaikaiseksi perhehoitajaksi ryhtyessään sitä mieltä, että lyhytaikainen perhehoito on lastensuojelun työmuoto, johon kannattaa panostaa.

5.2 Perhehoitajien kokemukset sijoitusprosessin eri vaiheissa

5.2.1 Sijoitusprosessin alkaminen

Lyhytaikainen sijoitus perhehoidossa alkaa haastateltavien näkökulmasta siitä, että he saavat puhelinsoiton Mattilan perhetukikodista joko Mattilan perhetukikodin johtajalta tai sosiaalityöntekijältä. Puhelimessa Mattilan perhetukikodin työntekijä kertoo lyhyesti, millaisesta lapsesta/lapsista on kyse ja esittelee lapsen/lasten perheen tilanteen sekä tiedustelee perhehoitajan halukkuutta ottaa lapsi/lapset vastaan. Yleensä melko pian, mahdollisuuksien mukaan jo muutamien tuntien kuluttua puhelinsoitosta, lyhytaikaiset perhehoitajat hakevat lapsen/lapset Mattilan perhetukikodista.

Se alkaa sillä tavalla, että Leena (nimi muutettu) tai Maija (nimi muutettu) soittaa meille, että täällä olis tällainen lapsi, otatko. Sitten siitä varmaan puol minuuttia jutellaan että minkälainen on, että no ei tästä oikein tiiä mitään, että tää on nyt tällanen, ja mää yleensä sanon, että joo, mä tuun hakemaan. (H4)

Lyhytaikaisen sijoituksen alkuvaiheessa pidetään Mattilan perhetukikodissa aloituspalaveri, johon osallistuvat lapsen biologiset vanhemmat, lyhytaikaiset perhehoitajat, lapsen sosiaalityöntekijä ja Mattilan perhetukikodin sosiaalityöntekijä tai johtaja sekä mahdolliset muut lapsen asioiden hoitamisen kannalta tärkeät henkilöt. Aloituspalaverissa käydään läpi syyt siihen, miksi on päädytty nykyiseen tilanteeseen, lyhytaikainen perhehoitaja esittelee itseään ja omaa perhettään, sovitaan lapsen ja vanhempien yhteydenpidosta ja vanhemmat kertovat lapsen allergioista ynnä muista. Aloituspalaverissa myös sovitaan yhdessä, mikä on lyhytaikaisen sijoituksen tavoite ja tarkoitus.

Haastateltavat mainitsivat sijoituksen alkamiseen kuuluvaksi tietämättömyyden lapsesta ja lapseen tutustumisen. Vaattovaara ja Maula (2010, 9) kirjoittavat, että lyhytaikaisessa perhehoidossa lasta vastaanotettaessa lapsesta on yleensä saatavissa vähän esitietoja. Lyhytaikaiset perhehoitajat kertoivat, että joskus on käynyt jopa niin, että kun he ovat menneet hakemaan lapsia Mattilan perhetukikodista, edes lasten iät eivät ole pitäneet paikkaansa.

Muutama haastateltavista totesi, että arkea pyöritetään tavalliseen tapaan sijoitetun lapsen tullessa perhehoitoon. Mattilan, Mikkosen ja Väinölän mukaan sijoitettu lapsi tarvitsee turvallisia olosuhteita, säännöllisyyttä, rutiineja ja asioiden pysymistä samana, jotta hänelle voi palautua turvallisuuden tunne. Sijoitetun lapsen tunne sisäisestä turvasta on tärkeä kiinnittymisen ja kehittymisen kannalta. (Onnistuneen sijoituksen siltaa rakentamassa 2008, 24.) Sijoitetun lapsen kannalta on siis hyvä, että lyhytaikaisessa perhehoitoperheessä arjessa on selkeä struktuuri. Haastateltavat tarkoittivat todennäköisesti sitä, että arkirytmii perheessä pyritään pitämään samana eikä niinkään sitä, että sijoitetun lapsen tulo perheeseen ei vaikuta perheen elämään millään tavalla.

5.2.2. Lapsen oleminen perhehoidossa ja sijoituksen päättyminen

Sijoituksen keskivaiheeseen kuuluvista asioista lyhytaikaiset perhehoitajat nostivat esiin lapsen perushoidon, yhteydenpidon lapsen biologisiin vanhempiin ja lapsen havainnoinnin. Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun keskeisiin periaatteisiin kuuluu lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen (Taskinen 2008, 10), jota lapsen perushoito on.

Lastensuojelulaki määrittelee, että lapsen kehityksen kannalta tärkeiden, jatkuvien ja turvallisten ihmissuhteiden pitää jatkua myös sijaishuollossa. Lastensuojelulaki velvoittaa lapsen sijaishuoltopaikan tukemaan ja edistämään yhteydenpitoa lapsen ja hänen vanhempiansa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden välillä. (L 13.4.2007/417.) Näin ollen onkin selvää, että lyhytaikaisten perhehoitajien työhön kuuluu oleellisena osana yhteydenpito lapsen biologisiin vanhempiin. Yhteyttä pidetään lähinnä puhelimitse ja Mattilan perhetukikodissa järjestettävien lasten ja biologisten vanhempien tapaa-misten kautta.

Haastateltavat kertoivat, että sijoituksen aikana lapsesta tehdään havaintoja ja tarkkaillaan, onko käyttäytyminen ikätasoista. Lapsen havainnointi ja arviointi on tärkeä osa lyhytaikaisen perhehoitajan työtä. Perhehoito toimii vaihtoehtona laitossijoitukselle ainoastaan silloin, jos perheellä on arviointiin riittävät valmiudet, sillä lyhytaikaiseen sijoitukseen kuuluu aina arviointia. Lyhytaikaisten perhehoitajien havaintojen kautta saadaan tietoa, jota sosiaalityöntekijät käyttävät suunnitelmien ja päätösten teossa lapsen elämäntilanteen korjaamiseksi. Lyhytaikaisten perhehoitajien pitää pystyä havainnoimaan lasta niin, että he voivat parhaalla mahdollisella tavalla vastata lapsen tarpeisiin ja antaa lapselle päivittäistä hoitoa ja huolenpitoa. (Vaattovaara & Maula 2010, 11–15.) Haastatteluissa ei tullut ilmi, onko perhehoitajilla olemassa sijoitettujen lasten havainnointiin ja tarkkailuun tarkkoja ohjeistuksia tai havainnointilomakkeita.

Sijoituksen päättymiseen liittyen haastateltavat nostivat tärkeänä asiana esille sen, että he saivat kokea olevansa osa lapsen siirtymisprosessia. Haastateltavat olivat päässeet mukaan tutustumaan lapsen uuteen perheeseen tai vaihtoehtoisesti, jos lapsi oli palautunut takaisin kotiin, lapset olivat tehneet ennen

palautumista kotikäyntejä yhdessä lyhytaikaisen perhehoitajan kanssa. Haastateltavat arvostivat sitä, että lyhytaikainen sijoitus päätettiin hitaasti ja rauhallisesti, jolloin niin sijoitettu lapsi, kuin lyhytaikainen hoitoperhe ehti tottua ja sopeutua ajatukseen.

Ja se on sitten hirveen tärkeä asia, että mä saan osallistua siihen luovutusprosessiin, saan tavata sijaisperhettä, he käy meillä kotona. Mie oon aina ollut tarkka siitä, että se on semmonen hitaasti, lempeesti saateltu asia ettei haita kuin kenkäparia eteisestä. Tässä on tietysti tunneasioita aika paljon, että niille pitää olla aikaa työstää ettei semmosia äkkirepäisyjä. (H1)

Se oli niinkun hieno asia, että minut otettiin mukaan siihen uuteen perheeseen tutustummaan. Miltä minustakin tuntu siinä perheessä että lapset kun lähtee. Se on hieno asia, että on otettu huomioon semmonenkin. (H2)

5.2.3 Ajatukset ja tunteet sijoitusprosessin eri vaiheissa

Haastateltavien elämään lastensuojelun lyhytaikaisina perhehoitajina kuuluu paljon työhön liittyviä ajatuksia ja tunteita. Yksi haastateltava kuvasikin lyhytaikaista perhehoitoa siten, että se on kuin antaisi palasen sydämestään, mikä kuvaa hyvin sitä, että perhehoito ei ole vain työtä vaan sitä tehdään kokonaisvaltaisesti henkilön persoonalla. Kaksi haastateltavaa toi esille, että lapsen tulo perhehoitoon synnyttää heissä positiivisen vireen, on innostavaa ja antaa uutta energiaa. Tunnetyöläiksi kokemuksiksi haastateltavat mainitsivat muun muassa sijoituksen tapahtumisen vastoin vanhempien tahtoa ja tapaamisten epäonnistumisen lasten biologisten vanhempien kanssa. Yksi haastateltava kertoi sijoituksen alkuun ja loppuun kuuluvan enemmän tunteita kuin keskivaiheeseen, joka on hänen mukaansa tasaista puurtamista. Alussa tämä kyseinen haastateltava kokee innostusta, jännitystä ja myös ärsyyntymistä lapsen uusiin tapoihin ja lopussa hän puolestaan kokee raskaana lapsesta luopumisen, joskin myös helpottavana sijoituksen päättymisen.

Siis tunteitahan on ihan hirveesti. Aluks on, siis jännittää, ihan hirveesti. Että selviinkö mä, millainen tuo lapsi on, huutako se hirveesti, ikävöikö ja tota vähän niinkun hirvittää koko homma, sitten niinkun jännittää, on niin kun semmonen positiivinen vire siinä hommassa, että on niin kun hirveen innoissaan, nyt mä pääsen

tekemään tätä, on aika isoja tunteita. Mut sit välillä tulee, että mä en selviä tästä, että jos on vaikka tosi vaikeita juttuja, että mä en selviä tästä millään. Taikka sitten niinkun. Mut yleensä semmonen innostus, mieletön innostus, jossain vaiheessa alkaa päiviä menemään, rupee tasottumaan se, voi tuntua että voi ei, miten tätä jaksaa. Ja väsymystä rupee tulemaan, kun se arki pyörii ja tajuaa, että tää ei ookaan mikään nopee juttu että tässä varmaan aika pitkään tahkotaan tätä juttua. Kyllä siinä sitten tulee kaikennäköisiä tunteita. Hirveen onnellinen on niistä pienistä jutuista. (H4)

Lyhytaikaisen sijoituksen päätyminen herättää haastateltavissa esimerkiksi surua, ikävää ja helpotusta. Pelastakaa Lasten Keski- ja Länsi-Suomen alue-toimistoissa toteutettiin vuosina 2007–2009 lastensuojelun lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisprojekti, jonka palautekyselyjen tulokset ovat yhteneväisiä saamieni tulosten kanssa. Palautekyselyn mukaan sijaisvanhemmat tuntevat helpotusta ja haikeutta lapsen lähdettyä sekä levottomuutta lapsen tulevaisuudesta (Vaattovaara & Maula 2010, 35). Haastateltavat mainitsivat työhön kuuluvaksi myös seuraavanlaisia tunteita: turhautumista prosessien hitauteen, stressiä ja väsymystä.

5.2.4 Yhteistyö lapsen verkoston, Mattilan perhetukikodin henkilökunnan ja sosiaalityöntekijöiden kanssa

Lastensuojelulaki velvoittaa lastensuojelun työntekijöitä tekemään yhteistyötä lapsen huoltajien kanssa, jotta voidaan turvata lapsen huollon jatkuvuus. Lastensuojelulain mukaan lapselle tulee myös taata hänen kehityksen kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Laki velvoittaa sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja lapsen sijaishuoltopaikan tukemaan ja edistämään lapsen ja hänen vanhempiansa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden välistä yhteydenpitoa. On myös muistettava, että huostaanotto on toistaiseksi voimassa oleva. Sijaishuollon tarpeen lakattua lapsi voi palautua kotiin, joten tästäkin syystä on tärkeää, että yhteydenpito biologisiin vanhempiin säilyy sijaishuollon aikana. (L 13.4.2007/417).

Haastateltavat kokivat pääsääntöisesti yhteistyön biologisten vanhempien kanssa toimivana. Räsänen ja Sillgrenin (2008, 44) tutkimuksessa kävi ilmi, että biologiset vanhemmat saattoivat sijoituksen alussa olla katkeria ja vihaisia

sijaisvanhempia kohtaan, mutta suhtautuminen muuttuu sijoituksen jatkuessa paremmaksi. Haastateltavani toivat myös esille samanlaisia kokemuksia, kuin Räsäsen ja Sillgrenin tutkimuksen haastateltavat. Haastateltavani kertoivat, että yhteistyön alussa biologiset vanhemmat saattavat suhtautua lyhytaikaisiin perhehoitajiin epäillen ja vihamielisesti Kun biologiset vanhemmat ymmärtävät, mistä lyhytaikaisessa perhehoidossa on kyse, suhtautuminen muuttuu paremmaksi.

Aluks ne on vähän varpaillaan, että laitetaanko meidän laps nyt sijaisperheeseen. Että heillä on semmonen käsitys, että lyhytaikainen perhe on samanlainen kuin sijaisperhe ja se lapsi viedään toiselle puolelle Suomea, ja koskaan he ei enää nää, yritetään tehdä meidän lasta. Mutta kyllä sitten kun ne on tutustuneet, ja Mattilasta on kerrottu, että se tehään lapsen parhaaks, että olis samat hoitajat ja sama ympäristö, niin sitten ne on niin kun olleet myötemielisiä. (H4)

Biologiset vanhemmat välittävät toisinaan positiivista palautetta haastateltaville heidän tekemästään työstä ja ovat kiitollisia lasten saamasta hyvästä hoidosta. Haastateltavien mukaan biologisten vanhempien kokemus lyhytaikaisesta perhehoidosta madaltaa biologisten vanhempien kynnystä suostua lasten sijoittamiseen pitkäaikaiseen sijaisperheeseen. Hyvät kokemukset yhteistyöstä lyhytaikaisten sijaisvanhempien kanssa antaa biologisille vanhemmille luottamusta siihen, että yhteistyö pitkäaikaisten sijaisvanhempien kanssa voi myös onnistua.

Ja sitten kun osaa kertoa siitä sijaisvanhemmuudesta, millaista se arki on, kun elää sijaisperheessä, on ne tapaamiskäytännöt, kaikki tämmöset, niin niistä on tullut positiivista palautetta sosiaalityöntekijöiltä, että se on madaltanut kynnystä lähtee sitten biologisten vanhempien kanssa keskustelemaan sijaisperheestä, koska ne on nähnyt, että eihän Helena (nimi muutettu) oo yhtään hullumpi, ihan hyvinhän senkin kanssa on sitten mennyt. (H1)

Haastateltavat toivat esiin myös lapsen verkoston kanssa tehtävän yhteistyön haastavia puolia. Tiivis yhteydenpito biologisten vanhempien kanssa koetaan raskaana. Vanhemmat voivat olla passiivisia tai liian vaativia yhteydenpidossa. Hankalaksi tilanteeksi mainittiin sellaiset biologiset vanhemmat, joista toinen ei haluaisi, että lapsen toisen vanhemman sukuun pidetään yhteyttä.

Kaksi haastateltavaa kertoi, että biologisten vanhempien kanssa yhteistyö sujuu suhteellisen hyvin, mutta yhteistyö sijoitettujen lasten isovanhempien kanssa on joskus työläämpää. Kahdella haastatelluista oli sellainen kokemus, että yleisesti ottaen yhteistyö sujuu paremmin biologisten isien kuin äitien kanssa. Heidän kokemuksensa mukaan isät tulevat hyvin sovittuihin tapaamisiin, mutta äitien kanssa työskentely on haastavampaa. Haastateltavat kertoivat, että yhteistyö on vähäistä muiden sukulaisten ja läheisten kuin lapsen biologisten vanhempien kanssa.

Pääsääntöisesti haastateltavat olivat tyytyväisiä Mattilan perhetukikodin henkilökunnan kanssa tehtävään yhteistyöhön. He kokivat tärkeänä sen, että heillä on ympärivuorokautinen mahdollisuus soittaa Mattilan perhetukikotiin. Muutama haastateltavista koki tällä hetkellä, että perhehoitajat ovat jääneet ilman tukea eikä Mattilan perhetukikodilla ole aikaa eikä resursseja olla heidän tukeaan. Yksi haastateltava mainitsi Mattilan perhetukikodin kanssa tehtävän yhteistyön hyvänä puolena sen, että sijoitetut lapset voi tuoda Mattilan perhetukikotiin omien vapaapäivien ajaksi.

Yhteistyöstä muiden kuin Mattilan perhetukikodin viranomaisten kanssa haastateltavilla oli sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia. Pyysin haastateltavia kertomaan heidän kokemuksia yhteistyöstä ylipäänsä viranomaisten kanssa, mutta kaikki haastateltavat lukuun ottamatta yhtä päätyivät pohtimaan vain yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Yksi haastateltava toi esiin, että yhteistyö terveydenhuollon kanssa on jähmeää. Vaattovaaran ja Maulan (2010, 16) mukaan vahva sosiaalityö on edellytyksenä toimivalle lyhytaikaiselle perhehoidolle. Sosiaalityön tulee pitää huolta lyhytaikaisessa perhehoidossa monista asioista, kuten sijaisperheen, syntymävanhempien ja lapsen tukemisesta sekä varmistaa, että kaikki osapuolet saavat riittävästi tietoa ja tulevat kuulluksi (Vaattovaara & Maula 2010, 16).

Osa haastateltava koki, että yhteistyö sosiaalityöntekijöiden kanssa sujuu pääsääntöisesti hyvin. Kokeneet sosiaalityöntekijät saivat haastateltavilta kiitosta siitä, että heidän kanssaan on turvallista ja helppoa lähteä tekemään yhteistyötä. Vanhempien sosiaalityöntekijöiden koettiin myös suhtautuvan ly-

hytaikaisiin perhehoitajiin tasavertaisina yhteistyökumppaneina ja heidän kerrottiin osoittavan kiinnostusta lyhytaikaisen perhehoitoperheen arkea kohtaan.

Positiivisten yhteistyökokemusten rinnalla haastateltavat näkivät yhteistyössä myös kehittämisen paikkoja. Sosiaalityöntekijöiden kerrottiin hoitavan asioita eri tavoilla selkeiden, yhdenmukaisten toimintamallien puuttuessa. Uusien ja nuorien sosiaalityöntekijöiden suhtautuminen haastateltaviin koettiin joskus ylimielisenä. Yksi haastateltavista toi esiin myös sen, että välillä hänestä tuntuu, että sosiaalityöntekijät lupaavat vanhemmille liikoja esimerkiksi kotilomien suhteen eivätkä ota huomioon perhehoitajan näkemyksiä lapsen reagoinnista kotilomiin. Yksi haastateltavista puolestaan mainitsi, että yhteistyötä on ollut vähän muiden kuin Mattilan sosiaalityöntekijän kanssa.

5.2.5 Lyhytaikaisen sijoituksen ihannekesto ja lyhytaikaisen perhehoidon hyvät ja huonot puolet

Haastateltavilta tiedusteltaessa ihanneaikaa lyhytaikaisten sijoitusten kestolle ihannejaksi mainitsi kolme kuukautta kolme haastateltavaa, kolmesta neljään kuukautta yksi haastateltava, kolmesta kuuteen kuukautta kaksi haastateltavaa ja kuusi kuukautta neljä haastateltavaa. Vaikka en määritellyt kysyessäni, kenen näkökulmasta tiedustelen sijoituksen ihannekestoja, kaikki haastateltavat toivat esiin lapsen näkökulmaa. Yksi haastateltava totesi, että pienen lapsen elämässä kuusikin kuukautta on pitkä aika eikä ole lapsen kiintymyssuhteen kannalta hyvä, että lapsi joutuu viettämään lyhytaikaisessa sijoitusperheessä kovin pitkän ajan. Yksi haastateltava toi esiin myös lyhytaikaisen perhehoitoperheen näkökulmaa. Perhe sitoutuu olemaan lyhytaikaisesti lapsen perheenä, ja silloin, kun sijoitus venyy suositeltavaa aikaa pidemmäksi, vaaditaan perheeltäkin uutta asennoitumista sijoituksen jatkumiseen.

Perhehoidon hyväksi puoliksi haastateltavat mainitsivat työn mielenkiintoisuuden sekä pätkätyön antaman mahdollisuuden tauottaa työtä oman itsensä ja perheen tilanteen mukaan. Perhehoitoon sijoitetun lapsen kannalta haastateltavat näkivät positiivisina asioina perheympäristön, hoitajien vaihtumattomuuden ja sen, että lapsessa tapahtuu selkeästi muutosta parempaan päin perhe-

hoidon aikana. Yksi haastateltava mainitsi perhehoidon hyvänä puolena oman ammattitaidon kasvamisen. Onnistuminen lapsen kanssa ja lapsen kehityksen huomaaminen koettiin myös työn hyvinä puolina. Lyhytaikaisen perhehoidon huonoksi puoleksi haastateltavat nostivat työn epävarmuuden, jonka vuoksi ei voi tehdä pitkän tähtäimen suunnitelmia. Tuloja ei myös tule tasaisesti työn epäsäännöllisyyden vuoksi.

5.3 Lyhytaikaisena perhehoitoperheenä toimimisen merkitys omalle perheelle

Haastateltavat toivat enimmäkseen esille positiivisia asioita sijoitettujen lasten merkityksestä biologisten lasten elämään. Biologisten lasten kerrottiin suhtautuvan positiivisesti sijoitettuihin lapsiin, mikä näkyy esimerkiksi kiinnostuneisuutena sijoitettuja lapsia kohtaan. Biologiset lapset haluavat hoitaa itseään nuorempia sijoitettuja lapsia. Halmeen ja Koskisen tutkimuksessa (2010, 29) sijaisvanhempien kokemuksista tuli myös ilmi, että sijaisvanhemmat kokivat omien lasten saavan seuraa sijaislapsista, kun sijoitetun lapsen ja oman lapsen ikäero on pieni. Tutkimukseni haastateltavat kertoivat myös, että sijoitetut lapset ovat biologisille lapsille leikkikavereita ja heihin aletaan pian suhtautua sisaruksina.

Kyllähän ne aina sanoo, että yleensä on ihan semmonen kiva juttu. Mutta kyllähän sen näkee niitten lastenkin yhteistyöstä ja yhdessä olosta et ei kaikkien kanssa tietysti suju. Mutta noitten pienempien kanssa sujuu, omatkin lapset tahtoo niinkun hoitaa. Mutta hirveen äkkiä nämä sitten, jotka on olleet vähän pitempään, niin lapset laskee siihen laumaan, perheenjäseniksi mukaan. (H9)

Kysymykset, joita haastateltavat miettivät sijoitettujen lasten merkityksestä perheen omiin lapsiin, olivat seuraavat: Millainen mielikuva omilla lapsilla on vauvanhoidosta? Minkälaisen jäljen lyhytaikaiset sijoituslapset jättävät omiin lapsiin? Miten omat lapset oppivat kiintymään, kun he aina joutuvat luopumaan ihmissuhteista sijoitettuihin lapsiin?

Haastateltavien läheisverkosto on suhtautunut pääasiassa hyvin heidän tekemään työhön. Läheiset arvostavat ja tukevat työtä. Sijoitettuihin lapsiin suhtaudutaan samalla tavalla kuin perheen biologisiin lapsiin. Perhehoito on aiheuttanut läheisissä ihmettelyä siitä, miten työtä jaksaa tehdä ja osa haastateltavista oli saanut kuulla myös kauhistelua valitsemansa työn vuoksi.

Haastateltavat kokivat lyhytaikaisella perhehoidolla olevan monia positiivisia vaikutuksia heidän omaan perheeseen. Neljä haastateltavaa mainitsi positiivisena asiana sen, että lyhytaikainen perhehoito mahdollistaa äidin kotona olemisen. Kaksi haastateltavaa kertoi perhehoidon olevan koko perheen yhteinen asia, joka mahdollistaa asioiden tekemisen yhdessä perheenä. Työ tuo perheiden elämään lasten kanssa olemista, innostusta, avarakatseisuutta, lasten kehityksen näkemistä, eloa ja iloa sekä vaihtelua ja laajentaa ympyröitä. Yksi haastateltava mainitsi, että omien lasten kanssa perhehoito avaa keskusteluja elämän varjopuolista, kasvatuksesta ja tunteista ja perhehoidon myötä tämä haastateltava kokee keskittyvänsä omiin lapsiin vielä enemmän. Lyhytaikaisen perhehoidon huonoina puolina haastateltavat pitivät sitä, että elämää ei voi suunnitella pitkällä tähtäimellä, työ on raskasta ja aikaa olla oman ydinperheen kanssa on vähän.

On siinä kyllä tietysti se, että näkee sen, että pystyy olemaan omien lasten. Tää on semmosta, että pystyy tekemään koko perheen kanssa, on koko perheen juttu. (H9)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET PERHEHOITAJIEN NÄKEMYKSISTÄ LYHYTAIKAISESTA PERHEHOIDOSTA

6.1 Tuen saanti

Perhehoitajalain (1992) mukaan perhehoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntainliiton vastuulla on huolehtia perhehoitajille annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta. Kaikki tutkimukseni haastateltavat kokivat saavansa jotain tukea perhehoitajana toimimiseen.

Mattilan perhetukikodin alaiset lyhytaikaiset perhehoitajat kokoontuvat syys- ja kevätlukukaudella noin kerran kuussa vertaisryhmätapaamiseen. Samankaltainen elämäntilanne ja – kokemus toimii vertaisryhmissä ryhmäläisiä yhdistävänä tekijänä. Lyhytaikaisia perhehoitajia sitoo vaitiolovelvollisuus, joten on tärkeää, että he pääsevät jakamaan työhönsä liittyviä ristiriitaisiakin tunteita vertaisten kanssa. (Raitanen 2008, 164–165).

Vertaisryhmä koettiin yleisesti erittäin hyvänä jakamisen paikkana, mutta yksi haastateltavista koki, että vertaisryhmästä oli tullut enempi Mattilan perhetukikodin virallisen tiedottamisen paikka, kuin keskinäisen jakamisen hetki. Yksi haastateltavista pohti myös sitä, että pidempään perhehoitoa tehneiden rooli vertaisryhmässä ei saisi olla toisten ”opettaja”, vaan heilläkin pitäisi olla mahdollisuus osallistua ryhmään tasavertaisina jäseninä. Räsäsen ja Sillgrenin tutkimuksessa (2008, 55) sijaisvanhempien yhteistyöstä biologisten vanhempien kanssa sijoituksen aikana nousi esiin samoja asioita kuin minun tutkimuksessa. Sekä Räsäsen ja Sillgrenin että minun tutkimuksessani havaittiin, että sijaisvanhemmat kokevat vertaisryhmän erittäin tärkeänä, koska siellä voi jakaa omista kokemuksistaan ja kuulla muiden ajatuksia. Eräs haastateltavani totesi, että on helpottavaa kuulla, että ei se arki muillakaan niin ihmeellistä ole.

Mattilan perhetukikodin henkilökunta nousi haastatteluissa esiin tärkeänä työn tukijana. Soittomahdollisuus sosiaalityöntekijälle ja johtajalle koettiin tärkeinä kuin myös keskustelut Mattilan perhetukikodin henkilökunnan kanssa. Vastoit-
tain alkanut työnohjaus koettiin erittäin hyvänä ja perhehoitajille kuuluvana tukimuotona.

*Mutta se on muuten sellanen, että se tuki kuuluu ehdottomasti lyhytaikaisille perhehoitajille jatkuvasti, työnohjaus, että ei voi aatel-
la, että on joku pätkä työnohjausta ja sitten taas jaksetaan. Tässä tulee niin paljon niitä tilanteita ja vaikeita juttuja, että mun mielestä se on semmonen ensimmäinen asia, jonka on pakko olla kunnos-
sa. (H4)*

Haastateltavat kaipasivat tukea työn tekemiseen seuraavien asioiden muo-
dossa: enemmän mahdollisuuksia loman pitämiseen, säännöllistä mahdolli-
suutta viedä perhehoidossa olevat lapset viikonlopuksi Mattilan perhetukiko-

tiin, kuuntelu- ja keskustelutukea ja tukea vanhempien kanssa työskentelyyn. Yksi haastateltava toivoi mahdollisuutta viedä sijoitetut lapset kerran viikossa päivähoitoon ikätovereiden tapaamisen takia.

No se varmaan tulikin tässä, että jos on hankalat vanhemmat, niin meidän ei tarviis niitä vanhempia hoitaa, että sen tekis joku muu, joka hoitais ne vanhemmat, että meidän ei tarviis niitä. (H6)

Sillon just rajan vetäminen, että jos ne vanhemmat tulee tavallaan meidän reviirille liikaa, niin siinä menee sitten ihan sekasin, että ku- ka tässä nyt oikeestaan pitää lapsesta huolta. (H5)

6.2 Lyhytaikaisen perhehoidon kehittäminen

Lehtonen ja Vainio (2007, 15–16) kirjoittavat, että perhehoitajat kokevat tuki- muodot usein riittämättömiksi. Kehittämisen paikkoja on esimerkiksi palkkion ja perheessä hoidettavan henkilön vaatiman hoidon suhteuttamisessa, perhehoitajan ja sosiaalityön yhteistyössä sekä lain määrittämien vapaiden mahdollistamisessa (Lehtonen & Vainio 2007, 15–16). Haastateltavieni näkemykset lyhytaikaisen perhehoidon kehittämiseksi olivat melko samansuuntaisia edellä mainittujen asioiden kanssa. Neljässä haastattelussa nousi esiin, että työstä maksettavien korvausten tulisi nousta ja toimeentulon pitäisi olla taattu silloinkin, kun lyhytaikaisessa perhehoidossa ei ole lapsia. Haastateltavista jokainen nainen tekee lyhytaikaista perhehoitoa päätoimisena työnään, jolloin pitkät tauot työssä vaikuttavat oleellisesti heidän tuloihinsa.

Ja tota, siis ilman muuta pitäis kehittää niin, että taksojen pitäis nousta, se auttas siinä jaksamisessa, koska tietäs, esimerkiksi et- tä vaikka siinä olis näitä taukoja tai pitäis niin kun omaa lomaa, niin sitä vois vähän kerätä siinä kun tekee töitä. Että säännöllinen tulo pitäis olla, ihan niin kuin kaikilla muillakin. (H4)

Lapsen sijoittava taho maksaa perhehoitajalle työstä palkkiota, jonka vähimmäismäärä vuonna 2011 on 353,62 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kuukaudessa. Perhehoitajan palkkion määrittelyssä tulee ottaa huomioon perheisiin sijoitettujen lasten erityishoidon tarpeet. Perhehoitajalle maksetaan myös kulukorvausta, jolla katetaan sijoitetun hoidosta ja ylläpidosta koi-

tuvia kustannuksia. Näihin edellä mainittuihin kustannuksiin kuuluviksi laske-
taan ravinto, asuminen, virkistys- ja harrastustoiminta, henkilökohtaiset tarpeet
ja muut elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset, jatkuvaluonteiset menot. Vuon-
na 2011 kulukorvauksen vähimmäismäärä on 378,08 euroa kuukaudessa yhtä
hoidettavaa henkilöä kohti. (Ajoissa kotiin 2011; Ketola 2008a, 53–54.) Vuo-
den 2012 alusta perhehoitajalaki muuttuu niin, että perhehoitajan vähimmäis-
palkkio kuukaudessa on 650 euroa (Lastensuojelulain, perhehoitajalain ja
omaishoidon tuesta annetun lain muuttaminen 2011). Lyhytaikaista perhehoi-
toa tekevän perheen yhtenä edellytyksenä on, että toinen vanhemmista päät-
tää tehdä perhehoitoa päätoimisena työnään, sillä lyhytaikaisessa perhehoi-
dossa sijoitustarve tulee yllättäen, ja perheen täytyy olla jatkuvasti valmistilas-
sa ottamaan lapsi vastaan.

Kolmessa haastattelussa perhehoitoa haluttiin kehittää tekemällä lomi-
en/vapaapäivien pitämisen mahdolliseksi. Perhehoitajalaki määrittelee perhe-
hoitajille kuuluvaksi yhden vapaapäivän kuukaudessa. Vapaapäivän lomittaji-
na voidaan käyttää muun muassa sukulaisia, toisia sijaisperheitä, laitoksia ja
ammattillisia perhekoteja. (Ketola 2008a, 52–53.) Kärkkäinen, Partanen ja Räh-
binä-Lehti ovat tehneet vuonna 2010 opinnäytetyön, jossa he ovat tutkineet
sitä, miten sijaisvanhempien oikeus vapaaseen toteutuu. Sijaisvanhempien
oikeus vapaaseen oli viimeisen vuoden aikana toteutunut täysin 30 prosentilla,
osittain 34 prosentilla ja oikeus vapaaseen ei ollut toteutunut lainkaan 36 pro-
sentilla (Kärkkäinen, Partanen & Rähb-Lehti 2010, 47). Voitaneen päätellä,
että perhehoitajien oikeus vapaaseen jää tällä hetkellä usein toteutumatta.

Yhtenä kehittämiskohtana haastateltavat nostivat esiin biologisten vanhempi-
en kanssa työskentelyn, jonka ei haluta jäävän lyhytaikaisten perhehoitajien
vastuulle. Haastateltavat toivoivat, että Mattilan perhetukikodista käsin autet-
taisiin lasten biologisia vanhempia. Haastateltavat toivat esiin, että vaikka bio-
logisten vanhempien kanssa työskentely kuuluu perhehoitajille, heille ei mak-
seta siitä palkkaa ja tapaukset voivat olla haastavia, joten ammattihenkilöiden
tulee huolehtia vanhemmista. Haastateltavat eivät maininneet konkreettisia
tapoja, miten työskentelyä vanhempien kanssa tulisi muuttaa.

Haastateltavat toivoivat lyhytaikaiselle perhehoidolle omaa työntekijää, jolla olisi aikaa panostaa lyhytaikaisiin perheisiin. Mattilan perhetukikodissa aloittaa syksyllä 2011 kaksi lyhytaikaisen perhehoidon työntekijää. Haastateltavat toivat esiin joukon yksittäisiä kehittämistoiveita: sijoitusten kesto ei saisi venyä liian pitkäksi, sijaisperheille pitäisi voida taata työtä, uusia perhehoitajia pitäisi kouluttaa, perhehoitajille pitäisi olla lasten hoitamisessa tarvittavien välineiden vuokraamo, perhehoitoon sijoitettavasta lapsesta pitäisi saada perustiedot paperilla, konsultaatioapua pitäisi olla jatkuvasti saatavilla esimerkiksi viikoittaisen psykologin soittoaajan muodossa.

Mutta että jos olis tämmönen oma työntekijä, niin sitähan vois herkemmin soittaa tai pyytää käymään. Ja hekin varmaan sitten tietäis lapsesta enemmän, että tätäkään lasta he eivät oo nähneetkään niin he ei tiä mitään. Että semmonen oma työntekijä. Ja mitä tässä just tulikin, nää vanhempien osuus, että sieltä käsin he pystyis enemmän auttamaan ja hoitamaan. (H5)

6.3 Neuvoja perhehoitajan työtä harkitsevalle

Haastateltavien neuvoista perhehoitajan työtä harkitsevalle nousi esiin viisi teemaa: kyky käsitellä erilaisia tunteita, kokemus ja koulutus, hyvä parisuhde ja kummankin sitoutuminen työhön, koko perheen suostumus sekä huonon palkkauksen huomiointi. Haastateltavat totesivat, että perhehoitajan työ on tunnetyölästä työtä, jossa pitää kestää omia tunteita. Vaattovaaran ja Maulan (2010, 36) mukaan perhehoitajan tulee olla sekä vahva, herkkä että lämmin. Perhehoitajan pitää kestää lapsen pelko, suru, ikävä ja raivo. Perhehoitaja tarvitsee herkkyyttä, jotta hän kykenee kuulemaan ja jakamaan edellä mainitut tunteet lapsen kanssa. Lapsen pitää tuntea, että hän hyväksytty ja turvattu, minkä takia perhehoitaja tarvitsee myös lämpöä. (Vaattovaara & Maula 2010, 36.)

Lähes kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että perhehoitajaksi aikovan on hyvä saada tehtävään jotain koulutusta. Haastateltavat toivat esille, että vaikka koulutus on tärkeä, niin kokemus on toiminut myös tehokkaana työhön opettajana.

Vaattovaaran ja Maulan (2010, 36) mukaan lyhytaikainen perhehoito vaatii vahvaa ja avointa parisuhdetta ja kummankin sitoutumista työhön, jotta paris-kunta kykenee vastaamaan lapsen tuomiin muutoksiin perheessä. Haastateltavat korostivat, että vaikka perhehoitoa tekeekin pariskunnasta vain toinen päätoimisena työnään, vaaditaan puolison sitoutuminen työhön. Perhehoito vaikuttaa koko perheeseen, joten työhön ei voi ryhtyä ilman kaikkien perheenjäsenten suostumista. Lyhytaikaiseksi perhehoitoperheeksi ryhtymisen edellytyksenä on perheen biologisten lasten, pitkäaikaisesti sijoitettujen ja adoptoitujen lasten elämäntilanteen vakaus. On tärkeää, että perheessä ennestään olevilla lapsilla on turvallinen kokemus omasta asemastaan perheessä, sillä lyhytaikaisesti sijoitettu lapsi vie paljon vanhempien huomiota. (Vaattovaara & Maula 2010, 35.)

Lisäksi haastateltavat kehottivat ottamaan huomioon, että sijaislasten kanssa eläminen ei ole yhtä helppoa kuin omien lasten kasvattaminen ja oman kodin yksityisyydestä pitää olla valmis luopumaan. Haastateltavat toivat esiin myös sen, että omien lasten ei ole hyvä olla kovin pieniä. Eduksi katsottiin kokemus omien lasten kasvattamisesta. Haastateltavat kertoivat työn olevan rankkaa ja arkista. Haastateltavien mukaan työssä vaaditaan joustavuutta sekä oman menneisyyden ja itsensä kanssa toimeen tulemistä. Mantilan, Mikkosen ja Väinölän (2008, 25) mukaan onkin niin, että sijoitettujen lasten traumat saattavat aktivoida sijaisvanhemmissa heidän omia työstämättömiä elämänkysymyksiä.

Hyvä, toimiva parisuhde ja se että sä pystyt itsekkäästi arvioimaan sen, että pystytkö sä tekemään tällasta tunnetyölästä työtä tekemään vaikka sulla olis kykyä ja osaamista hoitaa lasta. Ja olis niinkun se oma menneisyys ja olis sinut ittersä kanssa. (H1)

6.4 Perhehoitajien näkemyksiä itsestään perhehoitajana

Kaikki haastateltavat mainitsivat yhdeksi syyksi toimia perhehoitajana halun auttaa lapsia. Muita syitä perhehoitajana toimimiseen olivat työn tarjoamat mahdollisuudet hyödyntää omaa koulutusta ja kokemusta sekä työn mieluisuus.

Ja toisaalta sitten on kouluttautunut tässä kokemuksen kautta tähän, niin ei sitä kannata hukkaan heittää. Lapsia on paljon, ketkä tarvii sijaisvanhempia, niin jotenkin se on hirveä ajatus, että sitten jos jäis joltakin se hoito saamatta. (H9)

Koistinen ja Kolehmainen (2009, 39) löysivät sijaisvanhemmilta seuraavat motiivit ryhtyä sijaisvanhemmaksi: lapsettomuus, auttamisen halu, yksinäisyyden ja tyhjyyden tunne, hoivaamisen tarve, rakkaus lapsiin sekä turvallisen elinympäristön antaminen lapselle. Minun ja Koistisen ja Kolehmaisen löytämissä tuloksissa yhteistä on halu auttaa lapsia.

Omiksi vahvuuksikseen perhehoitajana toimimiseen haastateltavat nimesivät elämäkokemuksen, lapsen perushoidon hallinnan, parisuhteen, jämäkkyuden kasvattajana ja haasteista pitämisen. Parisuhteessa koettiin tärkeänä kahdenkeskinen ymmärrys ja se, että puolison kanssa löytyy voimaa tehdä perhehoitotyötä yhdessä. Kehittämistarpeiksi haastateltavat mainitsivat itsestä huolehtimisen. Itsestä huolehtimiseen kuului kieltäytymisen opettelua, itsekkäämmiin vapaiden pitämistä ja ajan ottamista itselle.

No me ollaan tosi jämäköitä, eikö olla? Kyllä noi lapset tykkää meistä, vaikka me pidetään niille säännöt sun muuta, niin sen näkee, ne tykkää. Meillä on leikkiä ja laulua ja kaikkee kivaa. (H7)

”Minä perhehoitajana”-teema oli tarkoituksella haastattelun viimeinen osuus, sillä arvelin sen olevan henkilökohtaisin haastatteluteemoista ja siksi päädyin sijoittamaan sen viimeiseksi teemaksi. Oletin, että haastateltavat olisivat rentoutuneet haastattelun aikana, ja täten kuvittelin, että heidän olisi suhteellisen helppoa pohtia haastattelun lopussa itseään perhehoitajana. Kuitenkin teeman vastaukset jäivät hyvin suppeiksi ja haastateltavat vastasivat niukasti varsinkin kysymykseen omista kehittämiskohteistaan. On mahdollista, että haasta-

teltavat olivat väsyneitä haastattelun lopussa eivätkä enää siksi jaksaneet lähteä analysoimaan itseään. Teema saatettiin myös kokea liian henkilökohtaiseksi ja siksi siihen vastattiin vain lyhyesti. Lisäksi voi olla, että haastateltavat eivät välttämättä olleet lähiaikoina miettineet omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohtiaan, eivätkä siksi kyenneet vastaamaan laajemmin.

7 POHDINTA

7.1 Johtopäätökset ja tutkimuksen arviointia

Tutkimukseni perusteella voi todeta, että lyhytaikaisten perhehoitajien kokemukset sijoitusprosessin eri vaiheissa ovat vaihtelevia ja yksilöllisiä. Kokemuksiin vaikuttavat muun muassa sijoitetun lapsen persoona ja yhteistyön sujuminen eri tahojen (lapsen biologisten vanhempien, Mattilan perhetukikodin henkilökunnan ja sosiaaliviranomaisten) kanssa. Pääsääntöisesti perhehoitajat kokevat työnsä positiivisesti. Kaikki haastateltavat toivat ilmi myös perhehoidon kehittämistä vaativia asioita. Haastatteluista pystyy päättämään, että perhehoitajat kokevat työnsä tärkeänä ja merkityksellisenä, mikä luultavasti vaikuttaa siihen, että he jaksavat tehdä raskasta työtä.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän vuosina 2009–2010 laatima julkaisu ”Lainsäädännön muutostarpeet perhehoidossa” nostaa perhehoidon kehittämiskohdiksi monelta osin samoja asioita, kuin mitä tutkimukseni haastateltavat toivat esille. Työryhmän esityksen mukaan tulisi säätää perhehoitolaki, joka kokoaisi yhteen perhehoitoa koskevat säännökset. Työryhmä esittää lisäksi seuraavia asioita: perhehoitajien ennakkovalmennuksen lakisäästeistäminen, perhehoitajien tiiviimpi ja suunnitelmallisempi tukeminen, perhehoitajien peruspalkkioiden korottaminen, perhehoitajien oikeus vapaaseen, perhehoitajan ansionmenetyksen ja kulujen korvaaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 1). Saamani tulokset perhehoidon kehittämiskohdista perhehoitajien näkökulmasta ovat yhteneväisiä Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisun kanssa. Haastatteluissa nousi esiin, että perhehoitajien mielestä on

hyvä, että perhehoitajat saavat tehtävään jotakin koulutusta ennen työn aloittamista. Osa perhehoitajista kaipasi myös lisää tukea työn tekemiseen. Palkkioiden korottaminen ja vapaapäivien mahdollistaminen nähtiin tärkeinä perhehoidon kehittämiskohtina.

Halmeen ja Koskisen tutkimuksessa (2010, 42–43) sijaisvanhemmat olivat nostaneet esiin tuki- ja vertaisryhmän tärkeyden ja myös minun tutkimuksessani haastateltavat kokivat vertaisryhmän tärkeänä tukimuotona. Vertaisryhmätoimintaa kannattaa siis Mattilan perhetukikodin alaisten lyhytaikaisten perhehoitajien tukimuotona jatkaa ja kehittää. Mattilan perhetukikoti voisi tulevaisuudessa kehittää perhehoitajien vertaisryhmää esimerkiksi jakamalla vertaisryhmän kahtia, jolloin vertaisryhmän koko ei kasvaisi liian suureksi ja kaikille osallistujille jäisi riittävästi aikaa tuoda omia kokemuksiaan esille. Yksi haastateltava mainitsi, että vertaisryhmätapaamisissa on käytetty paljon aikaa Mattilan perhetukikodin virallisista asioista tiedottamiseen, joten voisi miettiä, olisiko tiedottamista mahdollista hoitaa jotenkin muuten kuin vertaisryhmätapaamisten yhteydessä. Voisiko tiedottamisen hoitaa kenties sähköpostitse?

Sijoitettujen lasten merkityksestä omaan perheeseen ja läheisverkostoon haastateltavien oli helppo kertoa. Pääsääntöisesti haastateltavat näkivät lyhytaikaisena perhehoitoperheenä toimimisen positiivisena asiana oman perheen kannalta. Suurin osa haastateltavista on toiminut lyhytaikaisena perhehoitajana jo useamman vuoden ajan, minkä voi olettaa myös kertovan siitä, että perhehoitajat näkevät perhehoitajana toimimisessa enemmän positiivisia asioita kuin negatiivisia.

Mattilan perhetukikodin näkökulmasta tutkimuksen tuloksissa on huomion arvoista, että Mattilan perhetukikoti on jo osittain kehittämässä lyhytaikaista perhehoitoa samaan suuntaan haastatteluissa esiin nousseiden teemojen kanssa. Syksyllä 2011 Mattilan perhetukikodissa aloittaa kaksi lyhytaikaisen perhehoidon palveluohjaajaa, joiden toimenkuvaan kuuluu tiivis yhteydenpito lapseen ja hänen vanhempiensa sekä muiden läheisten, perhehoitajien ja lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijän kanssa. Tutkimukseni tulokset vahvistavat sen, että lyhytaikaisen perhehoidon palveluohjaajille on todellinen tarve.

Haastateltavista osa kaipasi enemmän tukea työhönsä sekä Mattilan perhetukikodin puolelta työntekijää, joka voisi työskennellä intensiivisemmin biologisten vanhempien kanssa, ja lyhytaikaisen perhehoidon ohjaajien työnkuvaan kuuluvat juuri nämä kyseessä olevat asiat.

Viimeisenä haastatteluteemana oli ”minä perhehoitajana”. On mielenkiintoista, että tärkeimmäksi syyksi toimia perhehoitajana nousi halu auttaa lapsia. Tämän motiivin todenperäisyyttä tukee se, että perhehoidosta saadut ulkoiset palkkiot eli rahallinen korvaus on niin pientä, että tuskin kukaan ryhtyy perhehoitajaksi ilman sisäistä motivaatiota. Lastensuojelun näkökulmasta on ihan teellistä, että haastateltavat nostivat halun auttaa lapsia niin selkeästi esille, sillä kaiken lastensuojelun pohjanahan on nimenomaan työskenteleminen lasten parhaaksi.

Yksi haastateltavista toi esille huoltaan siitä, että perhehoitajia ei kouluteta tehtävään tarpeeksi. Jotta perhehoito voi toimia tasavertaisena lastensuojelun sijoitusvaihtoehtona, täytyykin varmistua siitä, että perhehoitajat saavat työhön tarvitsemansa koulutuksen. Lyhytaikaisen perhehoitajan täytyy hallita monia asioita, ja näin ollen koulutukseen on syytä panostaa.

Opinnäytetyöni antaa hyödyllistä tietoa perhehoitajien näkökulmasta lyhytaikaiseen perhehoitoon. Suomessa halutaan voimakkaasti kehittää tällä hetkellä perhehoitoa, jolloin on tarpeen myös tehdä tutkimuksia monesta eri näkökulmasta, jotta kehittämistyö palvelisi kaikkia osapuolia mahdollisimman hyvin. Lyhytaikainen perhehoito on tärkeä osa lastensuojelua, ja lyhytaikaisen perhehoidon tulisi mielestäni saada enemmän huomiota ja arvostusta yhteiskunnassamme.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut monipuolinen ja monivaiheinen prosessi, jonka myötä olen saanut oppia paljon uutta lastensuojelusta, lyhytaikaisesta perhehoidosta, kvalitatiivisen tutkimuksen tekemisestä ja itsestäni. Olen työskennellyt intensiivisesti opinnäytetyöni eteen puolen vuoden ajan, vaikka aihe opinnäytetyöhöni minulla olikin jo vuoden 2010 kesäkuussa. Suoritin kuitenkin ensin muut opintoni loppuun, jonka jälkeen olen voinut keskittyä vain opinnäy-

tetyön tekemiseen. Olen kokenut hyvänä, että minulla ei ole ollut opinnäytetyön ohella muita opiskelutehtäviä, sillä keskityn mieluummin yhteen isoon projektiin kerrallaan kuin teen monia töitä yhtä aikaa.

Opinnäytetyön tekeminen lyhytaikaisesta perhehoidosta on avannut minulle uutta näkökulmaa lastensuojeluun. Lyhytaikaisten perhehoitajien haastattelu oli hyvin mielenkiintoista ja antoisaa. Minulla oli aikaisempaa haastattelukokemusta vain hyvin vähän, ja olikin palkitsevaa huomata, kuinka taitoni haastattelijana kehittyvät tehdessäni lisää haastatteluja. Tutkimuksen kannalta on huomattava, että haastattelutaitoni vaikuttivat esittämiini kysymyksiini ja kykyyni tarttua haastateltavien mainitsemiin asioihin. Luultavasti haastateltavat olisivat kertoneet lisää joistain aiheista, jos olisin ymmärtänyt kysyä tarkentavia kysymyksiä. Kysymysten muotoilu vaikuttaa paljon siihen, mitä haastateltava asiasta kertoo, joten muotoilemalla osaa kysymyksistä eri tavalla, olisi tutkimusaineisto saattanut olla erilaista saamaani aineistoon verrattuna.

Vaikka tein yhden testihaastattelun ja muokkasin haastattelurunkoa sen pohjalta, huomasin silti haastatellessani, että osaa kysymyksistä olisi kannattanut miettiä vielä tarkemmin. Lisäksi olisi ollut hyvä miettiä etukäteen enemmän apukysymyksiä, joilla olisi voinut avata kysymyksiä haastateltaville. Kysymys perhehoidon hyvistä ja huonoista puolista olisi kannattanut muotoilla toisin esimerkiksi tiedustelemalla hetkiä, jolloin perhehoitajat kokevat erityisesti viihtyvänsä työssään ja vastaavasti tiedustelemalla perhehoidon haastavia puolia.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuuden arviointi on oleellinen osa kaikkea tutkimustoimintaa. Kun laadullisessa tutkimuksessa pohditaan objektiivisen tiedon ongelmaa, käsitellään silloin erilaisia totuusteorioita, havaintojen luotettavuutta ja niiden puolueettomuutta. Tutkijan puolueettomuutta arvioidessa tarkastellaan sitä, ymmärtääkö ja kuuleeko tutkija tiedonantajia vai vaikuttaako tutkijan kuulemiseen ja havainnointiin esimerkiksi tutkijan sukupuoli, ikä, uskonto, poliittinen asenne, kansalaisuus tai virka-asema. Laadullisessa tutkimuksessa tunnustetaan, että

tutkijan oma persoona ei voi olla vaikuttamatta tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134–136.) Tutkimuksessani oma persoonani on vaikuttanut kaikkiin tutkimuksen vaiheisiin. Teemahaastattelun rungon tekemisessä kysymykset nousivat osin omasta mielenkiinnostani. Teemahaastattelussa tutkijan rooli on merkittävä ja hän pystyy ohjaamaan haastattelua haluamaansa suuntaan. Oma mielenkiintoni saada jostain aihealueesta lisää tietoa, ohjasi minua kysymään tarkentavia kysymyksiä. Myös tutkimuksen analyysissä omat lähtökohtani ovat tahtomattanikin ohjanneet analyysin tekemistä. Perhehoitajien haastattelut ja perhehoitajien tapaaminen ovat luultavasti muovanneet minun ajatusmaailmaani lyhytaikaisesta perhehoidosta, ja olisin saattanut lukea tutkimusaineistoa ”eri silmälaseilla”, jos en olisi itse tehnyt haastatteluja.

Käsitteitä reliabiliteetti ja validiteetti käytetään sekä kvantitatiivisessa että kvalitatiivisessa tutkimuksessa, mutta kyseessä olevilla käsitteillä tarkoitetaan eri asioita kvantitatiivisessa ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetilla painotetaan analyysin systemaattisuutta ja tulokinnan luotettavuutta. Jotta analyysi on systemaattista, tulee tutkijan kertoa tekemistään valinnoista, rajauksista ja analyysin etenemistä ohjanneista periaatteista. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta lisää aineiston kokonaisuuden esittely, niiden aineiston osien kuvaus, joille päähavainnot pohjautuvat, aineiston analyysin vahvuuksien ja mahdollisten rajoitusten esittely. Kvalitatiivisen tutkimuksen validiteettia arvioitaessa huomio kiinnittyy kerättyjen aineistojen ja niistä tehtyjen tulkintojen sopivuuteen. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 26–27.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen tulee olla läpinäkyvää ja yleistettävää. Kvalitatiivisella tutkimuksella ei kuitenkaan pyritä yleistämään löydettyjä ilmiöitä laajempaan joukkoon vaan oletetaan, että tietyssä kulttuurissa asiat ovat jossain määrin yhteisesti jaettuja. Jäsentyneeseen yhteistoimintaan kuuluvien ihmisten puhe- ja jäsennostavoissa on löydettävissä aina yhteisiä piirteitä, mistä voidaan päätellä, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa löydetään jossain määrin jaettuja jäsennostapoja. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 27–28.) Näin ollen ei ole yllättävää, että minun tutkimuksessani perhehoitajien kokemuksista ja ajatuksista löytyi monia tekijöitä, jotka olivat haastateltaville yhtei-

siä. On kuitenkin huomioitava, että tutkimukseni tuloksien yleistämisessä koskemaan muita kuin tutkimuksen kohderyhmänä olleita perhehoitajia on oltava hyvin varovainen.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa jo edellä mainittujen asioiden lisäksi se, että haastateltavat voivat aroista aiheista puhuttaessa pyrkiä vastaamaan niin kuin on sosiaalisesti hyväksyttävää. Ihmisen kielenkäyttö ja puhetapa ovat myös tilannesidonnaisia. Tutkimuksen luonne ja tutkimusaihe ovat tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa siihen, miten haastateltavat vastaavat kysymyksiin. (KvaliMOT n.d.) On aiheellista kysyä, vaikuttivatko nämä tekijät esimerkiksi haastattellessani perhehoitajia heidän kehittämistarpeistaan. Haastateltavat tiesivät, että tutkimustani on tarkoitus käyttää Mattilan alaisen lyhytaikaisen perhehoidon kehittämiseen, ja heillä useimmilla olikin selkeitä näkemyksiä perhehoidon kehittämistarpeista.

7.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkija kohtaa tutkimusmatkallaan jatkuvasti eettisiä kysymyksiä, joita ratkoessaan hän joutuu tekemään moraalisia valintoja ja päätöksiä. Ihmisten itsemääräämisoikeus, vahingoittumattomuus ja yksityisyyden kunnioittaminen ovat vakiintuneet eettisiksi periaatteiksi, kun tutkitaan ihmistä. Jotta itsemääräämisoikeus voi toteutua, tulee ihmisten voida itse päättää halukkuudestaan osallistua tutkimukseen. Mahdollisille tutkittaville tulee kertoa perustiedot tutkimuksesta, jotta he tietävät, mistä tutkimuksessa on kyse ja mihin heitä pyydetään osallistumaan. Ihmisten vahingoittumattomuudella tutkimuksissa tarkoitetaan sekä fyysistä ja että henkistä vahingoittumattomuutta. Henkistä vahingoittumattomuutta edistetään siten, että tutkittavia kunnioitetaan vuorovaiikutustilanteessa ja tutkimustuloksista kirjoitettaessa arkaluonteisista ja vaikeista asioista kirjoitetaan niin, että tutkittavia edustavien ryhmää ei leimata. Ihmisten yksityisyyden kunnioittaminen toteutuu, kun ihmisillä itsellään on oikeus päättää tutkimuskäyttöön annettavista tiedoista. Yksityisyyden kunnioittamiseen kuuluu myös se, että yksityiset ihmiset eivät ole tunnistettavissa tutkimusteksteistä. (Kuula 2006, 11, 60–65.)

Itsemääräämisoikeutta toteutin tutkimuksessani siten, että kävin informoimassa perhehoitajia opinnäytetyöstäni perhehoitajien ryhmätapaamisessa. Perhehoitajien ei tarvinnut tuossa tilanteessa päättää halukkuuttaan osallistua tutkimukseen vaan heille jäi aikaa harkita asiaa. Henkisen vahingoittumattomuuden yritin ottaa huomioon haastattelutilanteissa suhtautumalla haastateltaviin ja heidän kertomiinsa asioihin kunnioittaen. Yksityisyyden kunnioittamista pyrin ottamaan huomioon havainnoimalla eri teemojen herättämiä tunteita haastateltavissa, jotta en olisi yrittänyt liikaa saada tietoa jostakin aiheesta, minkä haastateltava koki liian yksityiseksi. Yksityisyyden kunnioittamisen olen ottanut huomioon myös tutkimustuloksia kirjoitettaessa siten, että olen pyrkinyt siihen, että haastateltavia ei voisi tunnistaa tutkimuksestani.

7.4 Jatkotutkimusaiheet

Yksi haastateltavista pohti tärkeää kysymystä siitä, onko lyhytaikainen perhehoito lapsen edun mukaista vai ei. Tässä olisikin mielestäni mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe. Lyhytaikaista perhehoitoa tekevät perhehoitajat haluavat tutkimukseni perusteella työskennellä lapsen parhaaksi, mutta aiheuttaako lyhytaikainen sijoitus lapselle enemmän haittaa vai hyötyä?

Mielenkiintoista olisi myös tutkia esimerkiksi vuoden päästä keväällä Mattilan perhetukikodin alaisten lyhytaikaisten perhehoitajien näkemyksiä sen hetkestä yhteistyöstä Mattilan perhetukikodin lyhytaikaisen perhehoidon palveluohjaajien kanssa. Miten yhteistyö kenties olisi muuttunut tämän hetkisestä tilanteesta, olisiko tämän hetkisiin kehittämistarpeisiin tullut parannuksia, miten työskentely olisi lähtenyt sujumaan uudenaikaisessa yhteistyökuviossa?

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I metodin valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Ajoissa kotiin. 2011. Palkkiot ja korvaukset. Viitattu 24.3.2011.
<http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/palkkiot-ja-korvaukset>

Halme, A. & Koskinen, H. 2010. Huostaanotettu lapsi uudessa perheessä. Kokemuksia sijaisvanhempien näkökulmasta. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu, hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyön suuntautumisvaihtoehto. Viitattu 5.4.2011.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/13740/Koskinen_Halme.pdf?sequence=1

Ketola, J. 2008. Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Toim. Ketola, J. Juva: WS Bookwell Oy.

Ketola, J. 2008. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Toim. Ketola, J. Juva: WS Bookwell Oy.

Koistinen, H. & Kolehmainen, H. 2009. Sijaisvanhemmaksi ryhtyvien motiivit ja sosiaalisen tuen merkitys. Opinnäytetyö. Savonia ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, palveluohjaus/sosiaalikasvatus. Viitattu 30.3.2011.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4691/Kolehmainen_Heidi.pdf?sequence=5

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

KvaliMOT n.d. 3 Tutkijan asema ja tutkimuksen arviointi. Reliabiliteetti. Viitattu 8.4.2011. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3.html

Kärkkäinen, A., Partanen, S. & Räbinä-Lehti, H. 2010. ”Tärkein jaksaminen tuki on varmistettu vapaa”. Oikeus vapaaseen sijaisvanhempien sosiaalisena tukena ja työhyvinvoinnin edistäjänä. Opinnäytetyö. Savonia ammattikorkeakoulu, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 12.4.2011. http://www.pslastensuojelu.fi/opinnaytetyot/Oikeus_vapaaseen.pdf

Lainsäädännön muutostarpeet perhehoidossa. Perhehoidon valtakunnallisen toimintaohjelman ja lainsäädännön kehittämistyöryhmän väliraportti. 2010. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 30.3.2011.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-11506.pdf

Lastensuojelulaki 417/2007. Valtion säädöstietopankki FINLEX. Viitattu 28.3.2011 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>

Lastensuojelu 2009. Tilastoraportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.3.2011.

<http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>
Tilastoraportti kokonaisuudessaan.

Lehtonen, E. & Vainio, S. 2007. Taipaleen matkaa yhdessä – Lastensuojelun sijaishuollon kehittäminen kuntien ja järjestöjen yhteistyöllä. Turku: Painosalama Oy.

Mahkonen, S. 2010. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Prima Oy.

Onnistunen sijoituksen siltaa rakentamassa. Lastensuojelun perhehoidon työkirja. 2008. Toim. Mantila, R., Mikkonen, M. & Väinölä L. Savion kirjapaino: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Mattilan perhetukikodin perehdyttämiskansio. 2010. Mattilan perhetukikoti.

Perhehoitajalaki 312/1992. Valtion säädöstietopankki FINLEX. Viitattu 28.3.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19920312>

Perhehoidon tietopaketti 2010. Perhehoitoliitto ry. Viitattu 16.11.2010. http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/suomessa/tietopaketti_2010_valmis.pdf

PRIDE-valmennus. 2011. Viitattu 13.4.2011.
<http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/faktat/valmennus.html>

Pulma, P. & Turpeinen, O. 1987. Suomen lastensuojelun historia. Kouvola: Kouvolan kirjapaino.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 2007. Viitattu 28.3.2011. <http://www.vn.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/vanhanenII/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf>

Raitanen, T. 2008. Sijaisvanhempien vertaisryhmäkokemuksia. Teoksessa Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Toim. Ketola, J. Juva: WS Bookwell Oy.

Ruusuvuori, J., Nikander, N. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. Tallinna: Osuuskunta Vastapaino.

Räsänen, H. & Sillgren, S. 2008. Sijaisvanhempien yhteistyö biologisten vanhempien kanssa sijoituksen aikana. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan laitos, Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 12.4.2011. <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/11811/2008-05-06-03.pdf?sequence=1>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Lastensuojelulain, perhehoitajalain ja omaishoidon tuesta annetun lain muuttaminen. Viitattu 15.4.2011.

http://www.stm.fi/vireilla/lainsaadantohankkeet/sosiaali_ja_terveydenhuolto/sijaishuolto

Taskinen, S. 2008. Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vaattovaura, V. & Maula, R. 2010. "Ettei joudu silleen yllättäen vaan johonkin" Lyhytaikainen perhehoito osana lastensuojelun avo- ja sijaishuoltoa. Pelastakaa Lapset ry: As Reusner.

LIITTEET

LIITE 1: LUPA YHTEYSTIETOJEN VÄLITTÄMISEEN JA SUOSTUMUS OSALLISTUA TEEMAHAASTATTELUUN

Annan Mattilan perhetukikodin johtajalle Eija Hiltuselle luvan välittää yhteystietoni Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Katri Tiikkajalle, jotta Tiikkaja voi olla minuun yhteydessä haastatteluajan sopimiseksi. Tiikkaja tekee opinnäytetyön Mattilan perhetukikodin alaisten lyhytaikaisten perhehoitajien kokemuksista ja käyttää opinnäytetyössään tutkimusaineistona lyhytaikaisten perhehoitajien teemahaastatteluja.

Suostun Tiikkajan haastateltavaksi opinnäytetyötä varten ja annan Tiikkajalle luvan käyttää haastattelua opinnäytetyönsä tutkimusaineistona.

Pvm

Paikkakunta

Perhehoitajan/perhehoitajien allekirjoitus

Nimenselvennys

LIITE 2: LYHYTAIKAISTEN PERHEHOITAJIEN TEEMAHAAS- TATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

- Syntymävuosi
- Ammatti/Koulutus
- Onko sinulla biologisia lapsia? Jos on, niin monta ja minkä ikäisiä?
- Kerro taustaa, miten olet päätenyt lyhytaikaiseksi perhehoitajaksi.
- Kuinka kauan olet toiminut lyhytaikaisena perhehoitajana?
- Kuinka monta lasta sinulla on ollut lyhytaikaisessa perhehoidossa?
- Minkä ikäisiä lapsia sinulla on ollut lyhytaikaisessa perhehoidossa?

SIJOITUSPROSESSI

- Lyhytaikaisten sijoitusten kesto (vaihteluväli lyhin/pisin sijoitus)
- Mikä olisi mielestäsi ihanneaika lyhytaikaisen sijoituksen kestolle lapsen kannalta?
- Kerro kokemuksistasi Mattilan lyhytaikaisen perhehoidon...
 - sijoitusprosessin alkamisesta: Miten lyhytaikainen perhehoito alkaa?
 - lapsen tulosta perhehoitoon: mitä tapahtuu lapsen tullessa perhehoitoon?
 - lapsen olemisesta perhehoidossa: mitä tapahtuu, kun lapsi on perhehoidossa?
 - lyhytaikaisen sijoituksen päättymisestä: Mitä tapahtuu, kun lapsi lähtee perhehoidosta?
 - yhteistyöstä Mattilan perhetukikodin kanssa?
 - yhteistyöstä lapsen verkoston kanssa? Kenen kanssa yhteistyötä tehdään ja millaista se on? Millaisena koet yhteistyön lapsen verkoston kanssa?
 - Millaisia ajatuksia ja tunteita sijoitusprosessin eri vaiheet herättävät?

LYHYTAIKAISENA PERHEHOITOPERHEENÄ TOIMIMISEN MERKITYS PERHEHOITAJAN OMAN PERHEEN NÄKÖKULMASTA

- Mitä arvelet, minkälainen merkitys lyhytaikaisessa perhehoidossa olevilla lapsilla on
 - sinun puolisoon?
 - biologisiin lapsiin?
 - läheisverkostoon, esim. sukuun, ystäviin?
- Millaisia tunteita ja ajatuksia lyhytaikaisessa perhehoidossa olevat lapset herättävät perheessänne?
- Mitä hyvää/mitä huonoa lyhytaikainen perhehoito on tuonut omaan perheeseesi?

TUEN SAANTI JA KEHITTÄMISKOHDAT

- Onko sinut koulutettu/perehdytetty lyhytaikaisen perhehoitajan tehtävään? Jos on, niin miten? Miten perehdytys/koulutus tulisi mielestäsi hoitaa?
- Oletko saanut tukea lyhytaikaisena perhehoitajana toimimiseen? Jos olet saanut tukea, millaista se on ollut ja mistä olet sitä saanut?
- Millaista tukea kaipaisit lyhytaikaisen perhehoitajan tehtävässä toimimiseen?
- Mitä hyvää on lyhytaikaisena perhehoitajana toimimisessa?
- Mitä huonoa?
- Miten kehittäisit lyhytaikaista perhehoitoa?
- Kuvitellaan tilanne, että tapaisit jonkun, joka harkitsee lyhytaikaiseksi perhehoitajaksi ryhtymistä. Mitä hänen pitää ottaa tässä työssä huomioon? Mitä neuvoja antaisit lyhytaikaiseksi perhehoitajaksi ryhtyvälle?

MINÄ PERHEHOITAJANA

- Miksi haluat toimia lyhytaikaisena perhehoitajana?
- Omat vahvuudet perhehoitajana
- Omat kehittämistarpeet

LIITE 3: ESIMERKKI TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSISTÄ: TUEN SAANTI JA KEHITTÄMISKOHDAT-TEEMAN ABSTRA- HOINTIPROSESSI

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
<p>Vertaisryhmä on ollut kauheen hyvä, on toiminut tosi hyvin.</p> <p>Ryhmätapaamiset hyvä, olisi tärkeää, että niissä uskallettaisiin avautua, puhua asioista.</p> <p>Verkostotapaamiset, ovat ihan kivoja, saa keskustella suoraan, purkaa itseään, kuunnella muita, ettei heilläkään niin helppoa ole.</p> <p>Mattilan perhetukikodin sosiaalityöntekijä on ollut iso korvapari</p> <p>Voi soittaa johtajalle tai sosiaalityöntekijälle.</p> <p>Voi jutella Mattilan hoitajien kanssa.</p> <p>Jos lapset ovat olleet hoidossa Mattilassa, voi keskustella Mattilan työntekijöiden kanssa lapsista.</p> <p>Alussa olin aika yksin, Mattilakin vasta ”opis-</p>	<p>Vertaisryhmä</p> <p>Mattilan henkilökunta</p> <p>Vähäinen keskustelutuki</p>	<p>Tuen saanti perhehoitajana toimimiseen</p>	<p>Tuen saanti ja kehittämiskohdat</p>

<p>keli” perhehoitoa.</p> <p>Aiemmin vaikeista jutuista oli aikaa puhua, mutta nyt aikaa ei enää ole Mattilassa eikä sosiaalityöntekijällä, mutta olisi tärkeää, että lyhytaikaista perhehoitajaa ”ehittäis, jaksettais ja huomattais kuunnella, että sais purkaa niitä tuntemuksia”.</p> <p>Tukea on saanut, mutta jossain tilanteessa olisi tarvinnut enemmän.</p> <p>Työnohjaus – on ollut tosi hyvä! Ja kuuluu ehdottomasti perhehoitajille.</p> <p>Työnohjaus, hyvä, että alkoi.</p>	<p>Työnohjaus</p>		
<p>Lisää lomapäiviä</p> <p>Mahdollisuutta lomaan</p> <p>Sijoituksen jatkuessa pidempään säännöllinen mahdollisuus viedä lapsi/lapset viikonlopuksi Mattilaan</p> <p>Kerran puolessatoista kuukaudessa viikonlopuvapaa</p> <p>Lapsen poissaattelu- vaiheessa kaipaisi enemmän tukea ja</p>	<p>Mahdollisuutta lomaan</p> <p>Säännöllinen mahdollisuus viedä lapset viikonlopuksi Mattilaan</p> <p>Kuuntelevaa korvaa</p>	<p>Perhehoitajien kaipaamat tukimuodot</p>	

<p>mahdollisuutta keskusteluun.</p> <p>Kuuntelutuki</p> <p>Koulutusta vanhempien kanssa toimeen tulemiseen</p> <p>Hankalien vanhempien kohtaamiseen tukea, rajojen vetämistä vanhempiin, korvausta työskentelystä vanhempien kanssa</p> <p>Joku Mattilasta hoitamaan vanhempia.</p>	<p>Vanhempien kanssa työskentely</p>		
<p>Työ on mielenkiintoista. Ei ole kahta samanlaista päivää.</p> <p>Mielenkiintoista, vaihtelevaa.</p> <p>Aina, kun siltä tuntuu, voi pitää työstä tauon. Pätkätyö takaa sen, että tietää, kun sijoitus loppuu, niin on mahdollisuus punnita uudeleen oman itsensä ja perheensä tilannetta.</p> <p>Sijoitetulle lapselle: saa olla yhdessä perheessä, jossa aikuiset hoitaa</p> <p>saa olla perheympäristössä</p> <p>yhdet ihmiset tarkkaile-</p>	<p>Työn mielenkiintoisuus</p> <p>Työn tauottaminen</p> <p>Edut lapsen kannalta</p>	<p>Lyhytaikaisen perhehoidon hyvät puolet</p>	

<p>vat lapsen tilannetta, oirehtimista</p> <p>Toivottavasti paljon hyvää lapselle.</p> <p>Samat hoitajat, kiintyminen.</p> <p>Lapsen kehityksen huomaaminen, muutos parempaan</p> <p>Konkreettinen työ näkyy lapsessa.</p> <p>Ongelmajutut vähenee (itsensä vahingoittaminen)</p> <p>Onnistuminen lapsen kanssa</p>			
<p>Työn epävarmuus</p> <p>Ei voi tehdä pitkälle meneviä suunnitelmia</p> <p>Ei voi käydä muualla töissä, välit lasten välillä eivät saisi olla liian pitkiä.</p>	<p>Työn epävarmuus</p>	<p>Lyhytaikaisen perhehoidon huonot puolet</p>	
<p>Toimeentulon takaaminen silloinkin, kun ei ole lapsia</p> <p>Taksojen pitäisi nousta</p> <p>Säännöllinen tulo</p> <p>Korvaukset kohdalleen</p> <p>Korvaukset koko maassa yhtenäisiksi</p> <p>Korvaukset</p> <p>Biologisten vanhempien hoitaminen ei saa jäädä lypejen vastuulle.</p> <p>Mattilasta käsin van-</p>	<p>Työstä maksettavat korvaukset</p> <p>Biologisten vanhempien kanssa työskentely</p>	<p>Lyhytaikaisen perhehoidon kehittäminen</p>	

<p>hempien auttaminen</p> <p>Lomien mahdollistaminen ilman huonoa omaatuntoa</p> <p>Kunnon lomat</p> <p>Pitkissä sijoituksissa paperilla näkyvissä sovitut vapaapäivät/viikonloput</p> <p>Tarvitaan sijaisperheiden mentori (tulossa).</p> <p>Oma työntekijä lyhytaikaiselle perhehoidolle, joka vastaa vaan lyhytaikaisesta perhehoidosta, (kuten on tulossa), jolla olisi aikaa esim. käydä tapaamassa perhettä.</p>	<p>Lomat/vapaapäivät</p> <p>Oma työntekijä lyhytaikaiselle perhehoidolle</p>		
<p>Kyky arvioida, pystyykö tekemään tällaista tunnetyölästä työtä</p> <p>Pitää olla vahva, että kestää omia tunteita</p> <p>Kyky kiintyä ja luopua</p> <p>Lapsesta pitää pystyä luopumaan.</p> <p>Kokemusta pitää olla, pelkkä Pride ei riitä</p> <p>Ei ilman koulutusta</p> <p>Kummankin puolison täytyy sitoutua työhön.</p> <p>Hyvä, toimiva parisuhde</p>	<p>Kyky käsitellä erilaisia tunteita</p> <p>Kokemus ja koulutus</p> <p>Hyvä parisuhde & kummankin sitoutuminen työhön</p>	<p>Neuvoja perhehoitajan työtä miettivälle</p>	

Tukeva liitto			
Oman perheen pitää olla vahva Onko omassa perheessä sopeutumiskykyä? Kaikkien omasta perheestä pitää hyväksyä työ.	Koko perheen suostumus		